

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for samfunnsvitenskap

Sosiale medier og norsk offentlighet – Hvordan har det gått?

En sosiologisk studie

Lars Kolbeinsen

Masteroppgave i sosiologi SOS-3900 November 2020

Sammendrag

Denne studien undersøker sosiale medier og den norske offentligheten. Det er gjort en sosiologisk litteraturstudie på flere store og omfattende prosjekter fra den siste tid i Norge med fokus på ytringsfrihet, sosiale medier og demokratisk deltakelse. Målet med denne studien er å undersøke hvilke konsekvenser sosiale medier har hatt for den norske offentligheten og ytringsfriheten de siste 20 årene. For å kunne undersøke dette har jeg måttet forstå hvordan man teoretisk skal forholde seg til det offentlige rom, samt at jeg også har måttet undersøke hvilke konsekvenser en kan anse som positive og negative. Deretter har jeg sett på hvordan styrkeforholdet mellom det positive og negative er. For å kunne svare på problemstilling og forskningsspørsmålene har jeg derfor valgt å ta utgangspunkt i Jürgen Habermas og hans teoretiske rammeverk. Ved å bruke hans teorier kan jeg belyse hva som ligger i en velfungerende offentlig sfære, og hva som må gjøres for å etterleve dette.

Det studien kommer frem til er at det finnes en rekke konsekvenser som har blitt aktuelle som følge av sosiale medier. De blir belyst gjennom hvordan man må forsøke å etterleve de fire kriteriene som må være på plass for å ha en velfungerende offentlighet. Kriteriene er full inklusjon av alle mennesker, type tema og argumenter. Et siste kriterium syr så disse sammen ved å påpeke at det er gjennom kraften i det bedre argument at man oppnår en offentlig mening. Hvor godt vi klarer å etterleve disse ser jeg på i analysen, hvor man ser at for alle kriteriene finnes det både positive og negative konsekvenser. Det finnes tendenser til selvsensur som kan prege individer eller bestemte meningsgrupper, noe som gjør at det kan negative påvirke deltakelse og mulighet til å bruke alle typer argumenter. For det positive ser det ut til at flere grupper i samfunnet nå kan inkluderes, og at det er større rom for tematikker en kan ta opp så vel som en økt grad av aksept rundt typen argumenter. For det siste kriteriet kan det se ut som polarisering og falske nyheter er noe å bekymre seg over, men at norsk offentlighet fortsatt er preget av en stor grad av saklighet. Styrkeforholdet mellom disse ser ut til å være noe mer mot en moderat positiv utvikling, at sosiale medier har bidratt positivt til å skape en velfungerende norsk offentlighet. Det teoretiske rammeverket til Habermas ser ut til å være svært aktuelt til å forstå denne utviklingen jeg skildrer gjennom denne studien.

Forord

Så kom endelig dagen hvor jeg ferdigstilte masteroppgaven. Snart kan jeg kalle meg en ferdigutdannet sosiolog. Det har vært en lang og tøff reise, men jeg har lært mye interessant på min ferd. Jeg vil si meg fornøyd med egen innsats, men ikke kan ikke ta på meg all æren alene. I den forbindelse vil jeg derfor bruke litt av denne plassen til å takke alle de som har stilt opp for meg og hjulpet meg gjennom dette.

Aller først vil jeg rette en stor takk til min gode og hjelpsomme veileder, Gunnar C. Aakvaag. Takk for alle de gode veiledningene. Selv sent på kvelden i travle dager stilte du opp, og hadde alltid gode tilbakemeldinger og oppmuntrende ord å komme med. Du har fått meg til å jobbe hardt og du har samtidig vært forståelsesfull over hvor tung denne prosessen kan være. Du har hatt troen på meg, og vært en god motivator. Tusen takk! Det har vært en spennende og lærerik prosess å skrive masteroppgaven.

Vil også rette en stor takk til alle mine medstudenter på lesesalen. Sammen har vi vært der for hverandre, både før og etter Covid-19. Vi har hatt mange interessante og faglig berikende samtaler, samtidig som vi også har vært der for hverandre når man bare trenger å le litt også. Jeg ønsker ikke her å nevne noen navn, jeg vil takke alle og enhver som har bidratt til å skape en morsom og fin tid sammen på lesesalen, hvor altfor lange pauser i lunsjkroken kommer til å være noe jeg vil savne.

Til slutt vil jeg rette en enorm takk til min familie. Jeg har vært så utrolig heldig som har hatt deres støtte gjennom hele min akademiske reise, og dere har alltid vist stor tiltro til meg når jeg har hatt mine tvil. Takk for alle gode tanker som er sendt min vei, og alle dere som har krysset fingrene for meg når jeg skulle ha eksamener. Dere har vært en utrolig viktig støtte for meg å ha gjennom min tid som student. Jeg priser meg lykkelig for å kunne kalle alle dere min familie.

Lars Kolbeinsen,

Tromsø, november 2020.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR OPPGAVEN	1
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	3
1.3 TIDLIGERE FORSKNING	4
1.4 OPPGAVENS STRUKTUR	6
2. TEORI	9
2.1 BORGERLIG OFFENTLIGHET	9
2.2 KOMMUNIKATIV HANDLING	11
2.3 DET DEMOKRATISKE MAKTKRETSLØP	13
2.4 HVA UTGJØR EN GOD OFFENTLIG SFÆRE?	16
2.4.1 DET FØRSTE KRITERIET – FULL INKLUSJON AV PERSONER	16
2.4.2 DET ANDRE KRITERIET – FULL INKLUSJON AV TEMA	17
2.4.3 DET TREDJE KRITERIET – FULL INKLUSJON AV ARGUMENTER.	18
2.4.4 DET FJERDE KRITERIET – KRAFTEN I DET BEDRE ARGUMENT	19
2.5 AVSLUTNING	20
3. METODE	21
3.1 VALG AV METODE	21
3.2 UTVALG OG VURDERING AV KILDER	22
3.3 METODISK UTFORDRING	24
3.4 RELIABILITET	24
3.5 VALIDITET	24
4. ANALYSE	27
4.1 ANALYSE	27
4.1.1 INKLUSJON AV ALLE PERSONER: SOSIALE MEDIER FOR ALLE BERØRTE PARTER?	27
4.1.2 GJENNOMGANG AV DET FØRSTE KRITERIET	28
4.1.3 EKSKLUDERING SOM KONSEKVENNS AV SOSIALE MEDIER?	28
4.1.4 ER SOSIALE MEDIER EN MØTEPlass FOR ALLE?	33
4.1.5 AVSLUTNING	36
4.2 ANALYSE	37
4.2.1 INKLUSJON AV ALLE TEMA: KAN ALT DISKUTERES PÅ SOSIALE MEDIER?	37
4.2.2 GJENNOMGANG AV DET ANDRE KRITERIET	37
4.2.3 ER DET NOEN TEMAER SOM ER TABU PÅ SOSIALE MEDIER?	38
4.2.4 ER SOSIALE MEDIER ÅPNE FOR ALLE TYPER TEMA?	41
4.2.5 AVSLUTNING	44

4.3 ANALYSE	47
4.3.1 INKLUSJON AV ALLE ARGUMENTER: ER ALLE TYPE YTRINGER TILLAT?	47
4.3.2 GJENNOMGANG AV DET TREDJE KRITERIET	47
4.3.3 DEBATTER PREGET AV SELVSENSUR?	48
4.3.4 FOLKESKIKK PÅ SOSIALE MEDIER?	51
4.3.5 AVSLUTNING	54
4.4 ANALYSE	57
4.4.1 ARGUMENTETS KRAFT: LEVER SAKLIGHETEN PÅ SOSIALE MEDIER?	57
4.4.2. GJENNOMGANG AV DET FJERDE KRITERIET	57
4.4.3 STYRES VI AV LØGN, FØLELSER OG EKKOKAMMER I DET OFFENTLIGE ROM?	58
4.4.4 ER SOSIALE MEDIER RASJONELLE DISKUSJONSFORA?	62
4.4.5 AVSLUTNING	65
5. DISKUSJON	67
5.1 STATUS FOR DE FIRE KRITERIENE	67
5.2 GRUNN TIL OPTIMISME ELLER PESSIMISME?	69
5.3 SOSIALE MEDIER I DET OFFENTLIGE ROM	73
5.4 OPPSUMMERING	73
6. KONKLUSJON	75
7. REFERANSELISTE	79

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

En av de viktigste pilarene i et velfungerende og godt demokratisk samfunn er ytringsfrihet og en åpen og inkluderende offentlighet. I Norge ble ytringsfriheten og offentligheten sist vurdert på slutten av 90-tallet, hvor en kommisjon ledet av Francis Sejersted, leverte sin rapport *NOU 1999:27 Ytringsfrihed bør finde Sted*. I denne rapporten blir det i stor grad lagt vekt på at ytringsfrihetens rolle er en essensiell del av et vellykket demokrati da en beskyttet ytringsfrihet tillater opplyste borgere til å aktivt delta i det offentlige rom (NOU 1999: 27). Den peker videre på at ytringsfriheten er ment for å bevare og verne tre prosesser som er demokratiet, individets frie meningsdannelse og søken etter sannhet (NOU 1999: 27, s. 3). Det disse tre prinsippene gjør er å sørge for at ytringsfriheten står sterkt og er beskyttet mot inngrep som negativt kan påvirke folks evne til å benytte seg av den. Gjennom en beskyttet og velutformet lov om ytringsfrihet oppnår man i langt større grad borgere som er informerte og aktivt deltar i det offentlige rom. Måten begrepet *offentlig rom* er brukt på i kommisjonens redegjørelse er i stor grad påvirket av den tyske sosiologen og filosofen Jürgen Habermas. Han har vært en av de mer avgjørende i å bidra til å forme en ide rundt hva det offentlige rom er og hvordan det har vokst frem historisk (Habermas, 2002). Kommisjonen som vurderte norsk ytringsfrihet og offentlighet tok i stor grad utgangspunkt i demokratiteorien som også Habermas har utviklet. For å virkelig oppnå en tilnærmet likt modell slik Habermas utviklet, trenger man derfor full mulighet for åpen og fri diskurs, gjennom en beskyttet ytringsfrihet som best forsvarer de individuelle menneskers rettigheter til å diskutere de tema som en ønsker, hvor alle skal kunne ha en stemme (Kalleberg, 2015). Ved å bruke denne modellen har kommisjonen lagt vekt på at det må være fokus på hvordan det skal være bedre infrastruktur for at selv de marginaliserte grupper og ytringer skal kunne få sett dagens lys i offentligheten. Det er nå 20 år siden denne NOU'en ble publisert, hva har skjedd siden da?

Jo, trolig er det fremveksten av sosiale medier. Dette er blitt noe vi bruker hele tiden til å kommunisere mye enklere med andre borgere, med både private og offentlige tilknytninger. Denne teknologiske utviklingen har revolusjonert kommunikasjon for alle med tilgang til internett, og i den senere tid de som har en smarttelefon. Man så at i 2016 så hadde rundt 97% av norske hjem tilgang til internett, hvor infrastrukturen for tilgang til nett bare har blitt bedre siden da, noe som i stor grad tyder på at det ikke er færre som har fått tilgang siden da (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 9). Her kan jeg også tilføye at det å melde seg opp for å

bli medlem på sosiale medier er noe som er gratis, man trenger bare internett, altså kan teknisk sett alle som vil bli medlemmer. For å skjønne hvordan dette har kunnet hatt så stor påvirkning på det offentlige rom siden 1999 vil jeg derfor nå presentere en liten redegjørelse av hva sosiale medier faktisk er, slik at man bedre forstår struktur og funksjon på disse mediene.

Det finnes mange måter man kan forstå sosiale medier på. For å være mest mulig dekkende kan man beskrive det som et slags digitalt møtested hvor man gjennom å ha laget seg profiler kan interagere med flere personer samtidig, som også befinner seg på ulike plasser, over hele verden om så. Det som er veldig spesielt med denne nye måten å samhandle med andre mennesker på er at det er både vi som produsere og konsumere alt innholdet, og det er ikke noe begrensninger på hvor mange man kan nå ut til, da potensialet for sosiale medier er at det kan i teorien nå alle som har en profil på den aktuelle plattformen (Aalen, 2015, s. 15-17; Haugseth, 2013, s. 46-47). Som nevnt over er det mulighet til å nå ut til flere enn før, og man kan danne fellesskap på plattformer som Facebook, som gjør at mange omtaler slike sider for sosiale nettverk. Man kan gjennom å finne felles interesser og engasjement finne andre og utvider dermed rammene av nettverk ganske fort. Det er elementer av det private man kan se på som det at de fleste man har i sine nettverk kjenner man til, man lager en profil som skal representere deg som person, men samtidig har strukturen til sosiale medier det slik at man også kan nå ut til mange fler om man ønsker. Det bærer altså preg av å både tilhøre det private, men også det offentlige. Man kan selv regulere graden av hvor offentlig profil man ønsker å ha gjennom innstillinger.

Det er rimelig å anta at fremveksten av sosiale medier har hatt konsekvenser for ytringsfriheten og offentligheten i Norge i dag. Derfor er det en på sin plass at det kommer en ny vurdering av dette nå. Sosiale medier har blitt inkorporert i livet til de aller fleste av oss, og flere av oss er aktive brukere på ulike plattformer daglig. Vi har sett hvor viktig en trygg og velfungerende offentlighet er for ytringsfriheten. Hva skal vi med en godt beskyttet ytringsfrihet om rommet hvor den brukes opplever utfordringer i form av sannferdighet, mangel på inklusjon av visse samfunnsmedlemmer eller lignende? Sosiale medier har en struktur som i stor grad kan hjelpe her, men samtidig ser man voksende bekymringer rundt visse negative utviklinger knyttet til bruk av ytringsfrihet via sosiale medier. Derfor vil det være viktig her å se hva status for det offentlige rom og ytringsfriheten er i Norge i dag. Det

har gått 20 år siden kommisjonen presenterte sin rapport, da fantes nesten ikke konseptet om sosiale medier, mens nå er de en stor del av mange borgeres hverdag.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Tema for denne oppgaven er derfor å utforske hvordan sosiale medier har påvirket ytringsfrihet og det offentlige rom. Mer spesifikt jobber jeg ut ifra følgende problemstilling: *Hvilke konsekvenser har sosiale medier hatt for det offentlige rom og ytringsfriheten i Norge de siste 20 årene?* For å bedre kunne svare på dette, har jeg derfor laget disse forskningsspørsmål:

1. Hvilke kriterier bør man legge til grunn når man kan vurdere hvor velfungerende en offentlighet er?
2. Hvilke negative konsekvenser ser man som følge av sosiale mediers fremvekst?
3. Hvilke positive konsekvenser ser man som følge av sosiale mediers fremvekst?
4. Hva er styrkeforholdet mellom de positive og negative konsekvensene?

Når det gjelder oppgavens faglige relevans kan man peke på at dette er aktuelle og viktige sosiale tema som er veldig nye for samfunnet, noe som vi derfor vet lite om. Jeg ønsker med denne oppgaven å bidra til å skape en bedre forståelse av konsekvensene sosiale medier har hatt for demokratiet og bruk av ytringsfriheten. Man ser også nå at det nå pågår to omfattende og store prosjekter som tar for seg samme tematikk, hvor det nå er utnevnt en ny kommisjon av regjeringen for å vurdere ytringsfriheten igjen, samt at Fritt ord har satt i gang prosjektet *Status for ytringsfriheten 2020-2021*. Dette bidrar til å vise hvor viktig dette er som et tema, spesielt innenfor samfunnsvitenskapen, at man forstår hvilke effekter sosiale medier har hatt på norsk offentlighet og bruk av ytringsfrihet da dette er viktige elementer i et velfungerende demokrati.

Av samfunnsmessig relevans så er sosiale medier og internettaktivitet noe som enhver nordmann har hørt om og har et forhold til. Det har fått en større og større plass i borgernes hverdag og har også vist seg å i stor grad kunne påvirke hvordan man forholder seg til politiske saker slik som ble vist under presidentvalget i USA 2016, og man så hvordan dette kan bli problematisk gjennom Cambridge Analytica-saken hvor EU endte opp med å gjøre endringer i lovverket som følge av dette. Sosiale medier kan i stor grad brukes til å påvirke endringer i samfunnet og politiske prosesser, det er derfor viktig ta man ser hvilke nye

mekanismer som har kommet frem med sosiale medier og hvordan de kan påvirke borgerne og demokratiet.

1.3 Tidligere forskning

Det har vært gjort en del større samarbeid tilknyttet dette tema som har resultert i både bøker og forskningsrapporter, jeg vil her presentere de mest aktuelle som jeg vil bruke som empirisk utgangspunkt i min analyse.

Liker – Liker ikke er en bok publisert i 2013 som tar for seg den norske offentlighet og ser litt på hvordan sosiale medier har hatt en del ulike innvirkninger på både offentligheten, demokratisk deltakelse og generelt samfunnsengasjementet (Enjolras, 2013). Gjennom denne boken berører de en rekke ulike interessante tematikker som er aktuelle når man skal se hvordan sosiale medier har hatt en konsekvens for demokratiet. De undersøker i denne studien blant annet hvem det er som faktisk deltar og i hvordan grad de deltar når det kommer til debatt og demokratisk deltakelse. Denne boken er viktig for å skjønne hvordan man gjennom sosiale medier kunne bedre inkludere og organisere personer fra sivilsamfunnet til å få en bedre mulighet til å nå frem i det offentlige rom. De legger frem bruksmønstrene til ulike kjønn og samfunnsgrupper slik at man ser hvordan de faktisk deltar og bidrar til en sterkere demokratisk offentlighet (Enjolras, 2013). I boken er de også innom tematikker som gjelder polarisering og ekkokammer. De finner tendenser som heller lener seg mot konvergens enn at offentligheten er fragmentert (Enjolras, 2013). Forskingen gjort her belyser hvordan borgere kan bruke sosiale medier til å organisere politiske handlinger så vel som brukes til debatt.

I regi av Fritt ord har det blitt gjennomført to studier den senere tid som heter *Status for ytringsfriheten*. Disse studiene ble gjort i perioden 2013-2014 og 2015-2017. Jeg har valgt ut to store publikasjoner som kom som følge av disse studiene. Den ene er *Boundary struggles* og den andre er en forskningsrapport som heter *Ytringsfrihetens grenser*. Den første ble publisert på engelsk, men den finnes også i kortfattet format gjennom en rapport publisert av institutt for samfunnsforskning, hvor det er en oppsummering av de viktigste funn og empiri fra hvert av kapitlene i boken. I *Boundary Struggles* legges det frem mange aktuelle og interessante funn som har vokst frem, hvor det er bygget opp med mange interessante tema som tas opp. Dette studiet er også gjort i ettertid av hendelsen tilknyttet Charlie Hebdo i 2015

og kan argumenteres for å være veldig passende i forhold til hvordan man kan skildre utvikling i borgeres holdninger til ytringsfriheten.

For *Ytringsfrihetens grenser* ble det også gjort spørreundersøkelser i 2015, hvor det var en for befolkningen og en egen for journalister og redaktører (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016). Målet med denne rapporten var å se, da spesielt i lys av debatten rundt innvandring og religion, om det var kommet noen nye grenser for ytringsfriheten den siste tiden. Gjennom å utforske både juridiske og sosiale forhold til dette, avdekker de hvordan noen opplever en redusert mulighet til å benytte seg av ytringsfriheten, men at de fleste ikke har fått noen særlig negativ følelse av tapt ytringsfrihet (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016). De skildrer en ny tilnærming til hvordan mange tenker rundt ytringsfriheten, at de fleste har et godt forhold til den, men at det i stor grad også har blitt en større form for forsiktighet rundt visse typer ytringer. Det blir gjort vurderinger av befolkningen rundt hvorledes deres rett til å ytre seg kan virke krenkende eller sårende for andre, og dermed kan de finne på å la være å ytre seg (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016). Denne forskningsrapporten er i stor grad relevant for å kunne finne frem til empiri som peker på mekanismer som kan ha konsekvenser for norsk offentlighet.

Den siste av de større prosjekter jeg tar for meg er en forskningsrapport som heter *Kollektiv handling i digitale medier*. Denne rapporten tar for seg hvordan digitale medier og nordmenn blir påvirket til politisk og sosialt engasjement og deltakelse (Eimhjellen og Ljunggren, 2017). Denne studien bidrar i stor grad til å kunne skildre nye måter borgere kan delta på i debatt og til å foreta seg ulike typer politiske handlinger. En rapport som i stor grad kan belyse nye måter sivilsamfunnet organiserer seg mot offentligheten gjennom bruk av sosiale medier. Dette tilbyr en interessant vinkling for meg å ta med inn i min oppgave.

Den forskningen jeg har lagt frem har jeg brukt som utgangspunkt for å se på ulike tilnærminger til hvordan man kan forstå konsekvenser rundt sosiale mediers rolle i offentlighet og for ytringsfriheten. De bøkene og forskningsfunnene jeg har lagt frem her viser hvordan man ved ulik tilnærming kan velge å fokusere på både de ting som har gjort ytringsfriheten bedre, men også hvordan sosiale medier har problematisert vår forståelse av offentligheten slik lagt frem av Habermas i *Borgerlig offentlighet*. Det gjelder også måten man forholdt seg til offentligheten i kommisjonens rapport i 1999.

1.4 Oppgavens struktur

La meg til sist innlede strukturen på selve oppgaven. Jeg vil kort presentere de ulike kapitlene og deres innhold.

I kapittel 2 ønsker jeg å tydeliggjøre hvordan man skal forstå *offentligheten/offentlig rom* og vil derfor benytte samme utgangspunkt for slik kommisjonen gjorde i NOU 1999:27, som er utgangspunktet til Habermas demokratiteori. Jeg vil gi en gjennomgang av Habermas' arbeid som viser hvordan man skal forstå viktigheten av det offentlige rom. Jeg vil vise til hva han legger i begrepet det *offentlige rom*, før jeg så viser til hvordan han utbedret dette etterhvert ved å komme med et mikroperspektiv på det han kaller *kommunikativ handling*, og så hvordan det henger sammen med den normative modellen hans på makronivå som viser til det *demokratiske maktkretsløpet*. For å videre kunne svare på hvordan man kan avgjøre "kvaliteten" av en offentlig sfære vil jeg fortsette med Habermas da han presenterer visse kriterier som må ligge til grunne for at man kan ha en velfungerende offentlighet og demokrati. Gjennom å bruke dette kan man så bidra til å svare hvordan disse kriteriene bidrar til å skape en mer, mindre eller like velfungerende offentlighet som vi hadde i 1999. Så avslutes kapitlet med noen refleksjoner rundt viktigheten av en god forståelse av offentligheten.

I kapittel 3 presenterer jeg valg av metode og hvordan jeg har gått frem for å finne de aktuelle kildene jeg bruker. Jeg gjør meg også noen refleksjoner rundt utfordringer, reliabilitet og validitet.

I kapittel 4 legger jeg frem selve analysen som er gjort. Her er det slik at hvert av kriteriene har sitt eget delkapittel hvor jeg har analysert foreliggende empiri om tematikken. Så holder jeg kriteriene opp mot denne empirien for å se hvorvidt vi klarer å etterleve de eller ei. Jeg har gjennomført en lik struktur på alle de fire delkapitlene, hvor jeg presenterer hva som vil komme, så en kort gjennomgang av det aktuelle kriteriet. Deretter presenterer jeg empiri og mekanismer som fremviser negative tendenser for offentligheten og ytringsfriheten i Norge. Jeg oppsummerer hvert delkapittel hver for seg med noen refleksjoner rundt de aktuelle funnene jeg kommer frem til, og hva dette betyr for muligheten til å etterleve kriteriet. De ulike kriteriene vil ha ulike ting fokus, hvor det første som omhandler inklusjon av alle berørte parter vil ta for seg bestemte *grupper* i samfunnet: kjønn, etnisitet, klasse, alder og geografisk lokasjon. For det andre og tredje kriteriet som går på at alle *tema* skal være tillat og at det skal være aksept for alle typer *argumenter* har det samme som fokus, bestemte typer

tema. De aktuelle tema er religion, islam, religiøs ekstremisme, innvandring og LHBT. Det siste kriteriet som vurderer hvor sterkt argumentets kraft er tar for seg fire *fenomener*: hets og latterliggjøring, falske nyheter, mistillit til mediene og ekkokammer. Disse vil hjelpe å gi en bedre måte å fremvise de aktuelle positive og negative tendensene samt hvordan de står opp mot hverandre.

I kapittel 5 vil jeg diskutere de mest sentrale funnene mine, og for å best gjøre dette legger jeg først frem en liten oversikt over de mest aktuelle funn, både positive og negative for hvert av kriteriene. Deretter legger jeg frem to posisjoner rundt sosiale medier og demokratiet, som vil gjøre det mer oversiktlig å diskutere funnene ut fra. Etter diskusjonen vil jeg også gjøre en liten refleksjon rundt hvordan man faktisk skal forstå hvor sosiale medier hører hjemme i forhold til ideen om offentlighet.

For kapittel 6 er det jeg vil presentere min konklusjon.

2. Teori

For det teoretiske utgangspunkt er det som nevnt Habermas jeg ser til for å best gjennomføre denne studien. Habermas er en av de mer relevante teoretiske bidragsytere når det kommer til tematikken som oppgaven min omhandler. Hans bidrag innenfor demokratiteori og offentligheten er noe som er svært sentralt for å kunne forstå hvordan jeg vil besvare min problematikk igjennom denne oppgaven. Dette er også noen av de mer brukte teoriene innenfor dette feltet, og da spesielt det som omhandler hans arbeid om offentligheten. I tillegg er det også slik jeg pekte på tidligere at kommisjonen som sist vurderte ytringsfriheten i Norge la Habermas til grunn, og derfor kan man forstå dette som en forlengelse av deres arbeid som oppgaven min handler om, hvor jeg nå vil se hva status for ytringsfrihet og offentlighet er i Norge nå når sosiale medier har gjort sitt inntog. Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for Habermas' borgerlig offentlighet, og her se at det mangler et vist teoretisk fundament på mikro og makro-nivå. Disse teoretiske hullene tetter han gjennom et mikrofundamet – kommunikativ handling og på makronivå kommer han med det demokratiske maktkretsløp. Gjennom denne demokratiske modellen legger også Habermas vekt på viktigheten av fire bestemte kriterier som må ligge til grunn for å kunne si at en har en velfungerende sfære. Jeg vil redegjøre for disse i rekkefølgen nevnt over slik at man best ser den samlede ide av hvordan alt henger sammen for når man skal vurdere og forstå offentlighetens utvikling de siste 20 årene.

2.1 Borgerlig offentlighet

I boken *Borgerlig offentlighet*, som originalt ble publisert på tysk i 1962, så legger Habermas frem en historisk oversikt over hvordan den borgerlige offentligheten vokste frem, og hvordan den strukturelt ble påvirket og endret med tiden. For å gjøre dette tar han utgangspunkt i utviklingen fra europeiske land, og noe fra USA. Han legger frem en historisk analyse om hvordan fremveksten av denne offentlige sfæren bidro positivt til at man så en utvikling av rasjonell og kritisk debatt blant det borgerlige sjiktet av samfunnet (Habermas, 2002, s. 40). Offentlig rom er en arena hvor det private møtes og danner et publikum, og i tillegg bør og kan *alle* delta her for å danne en mening som er fri fra ytre tvang og som best representerer den samlede mening (Habermas, 2002, s. 25). Det er bestemte kriterier som ligger til grunn for en slik velfungerende sfære som Habermas legger frem, som har med lik tilgang, åpenhet og rasjonell argumentasjon, noe jeg vil komme tilbake til i siste del av kapitlet.

Denne meningen som vokser frem er basert på kritisk diskusjon og argumentasjon, hvor målet er å komme frem til en rasjonell enighet rundt bestemte tematikker. Habermas har i ettertid av dette gått nærmere inn å påpekt at en slik mening ikke er låst, den vokser frem i mindre offentligheter og løftes frem til en større offentlighet (Habermas, 2006). At den ikke er låst betyr kort at en slik offentlig mening kan også bli revurdert, selv etter implementering inn i det politiske bildet (Habermas, 2006). Han har selv innrømmet, og tatt til seg, mye av kritikken som kom som et resultat av boken fra 1962. Han har i etterkant gjort nye refleksjoner som gir en bedre forståelse av hans teoretiske konsept om offentlig mening og offentlig rom. Som nevnt er det oppfordret og ønsket at alle skal delta i denne sfæren, men det bør her påpekes at det ikke var alle som kunne, og at det er en grunn til at det ble omtalt som en *borgerlig* offentlighet. Her vises det til hvordan man som utdannete og intellektuelle menn kunne møtes på, ofte geografisk bestemt lokasjoner for å diskutere politiske og samfunnsrelaterte temaer, som igjen bidro til å skape en offentlig mening – *opinion publique* (Habermas, 2002, s. 92-93). Disse plassene hadde sin blomstringstid i England på slutten av 1600-tallet og utover starten på 1700-tallet i såkalte «coffee-houses», i Frankrike fikk det medfart litt senere i det som kaltes «salonger» rundt 1720 og utover, og til slutt i Tyskland fikk man det som het for «Tischgesellschaften» som vokste frem noen tiår inn i 1700-tallet (Habermas, 2002, s. 30-33). De var alle ulike på sine respektive måter i både tilgang, tematikk og størrelse, så hadde de kriterier som i teorien skal tilby alle en mulighet til å bli hørt uavhengig av posisjon i samfunnet og at status ikke skal avgjøre diskusjonens gang (Habermas, 2002, s. 33-34).

Man ser altså at selv om det er lagt opp til inklusjon så besto dog denne borgerlige offentligheten av et privatpublikum som i all hovedsak var dannede menn fra det øvre sjikt i samfunnet. Det hørte også til den tematikk som ofte var vanlig å ta for seg her, nemlig litteratur, kunst, musikk osv. Det politiske fokuset i det offentlige vokste frem fra en litterær og kulturell interesse, som i stor grad vises med at de som deltok i denne offentlige sfæren var dannende og intellektuelle menn, de begynte sin dannelse av offentligheten her, som så senere går mer mot politiske og filosofiske temaer (Habermas, 2002, s. 27-28). Det var ikke bare bestemte geografiske plasser som var grunnlaget for kritisk debatt og meningsutveksling, det var også flere aviser/tidsskrifter som etablerte seg som gode plasser for diskusjon. Dette var resultatet av at flere oppsøkte disse geografiske «institusjonene», og derfor ble tidsskrifter og leserbrev mer aktuelt, og konsekvensen av dette var at de samme

debatter fortsatt som før bare nå til et utvidet publikum med en ny fora å ta for seg større og mer omfattende politiske diskusjoner (Habermas, 2002, s. 40).

Habermas skildrer en ganske negativ utvikling for offentligheten originalt, hvor man ser at skillet mellom privat og offentlig forsvinner mer og mer, samt at markedsøkonomi og statlig tildelt makt benyttes til å bruke massemedia som et verktøy til å manipulere offentlig mening, eller bare overgå den offentlige sfære, noe han kaller for *reføydalisering* (Habermas, 2002, s. 198-221). Dette kan vi forstå som at vi da går i motsatt retning av det den borgerlige offentlighet hadde som mål i starten, de private blir forbigått i den offentlige sfære, ellers manipulert gjennom bruk av «public relations» - lener seg mot det vi forstår som lobbyisme i dag. Det går på å direkte påvirke den oppfattelse publikum har, eller skal ha, slik at de få som sitter på toppen og styrer får gjennom sin vilje, slik som i de gamle føydale samfunnene med kongelig hoff eller lignende. Habermas mener at den sosialstatlige måten å gjøre ting på tilbyr for mye muligheter til makt, som igjen kan brukes til påvirke offentlig mening. Vi går mot et samfunn som er langt mer preget konsum av ulike typer medier, og disse mediene bidrar ikke kritisk refleksjon, som gjør at flere slipper til i det offentlige uten at de tilbyr kritisk rasjonelle argumenter eller ønsket om å oppnå enighet.

2.2 Kommunikativ handling

Som vi ser med sitt utgangspunkt fra borgerlig offentlighet, så legger Habermas en veldig stor vekt på at aktører skal komme til enighet gjennom språklig kommunikasjon, som har et utgangspunkt i en rasjonell diskusjon. Han har dog ikke utviklet et rammeverk på mikronivå som forteller hvordan det skal foregå. Habermas har ikke gjort rede for hvordan aktører kommer sammen i offentligheten og hvordan de faktisk organiserer seg her. For å tette dette hullet presenterer han konseptet *kommunikativ handling*. Denne handlingstypen står i sterk kontrast til strategisk handling. De skiller seg spesielt med utgangspunktet i målet av handlingen, og hvordan man så oppnår dette målet. Med en strategisk handling er det belønning eller straff som sørger for at en handling gjennomføres, mens i en kommunikativ handlingsform er det kraften i det bedre argumentet som avgjør hvordan man så handler (Habermas, 1999, s. 141-146; Joas og Knöbl, 2009, s. 233-235). Dette innebærer at man ved bruk av språket kommuniserer og kommer frem til en enighet basert på god argumentasjon.

Habermas sier at når man utfører kommunikativ handling så er det at man gjennom språk danner relasjoner til tre verdener. Det er en *objektiv* verden som forholder seg til fakta, så er

det en *sosial* verden som går ut på sosial forståelse basert på normer og til slutt en *subjektiv* verden med utgangspunkt i subjektet selv og dets egne følelser og forhold til sin virkelighet (Aakvaag, 2008, s. 175; Guneriussen, 1999, s. 242-243). Gjennom samtale danner man som sagt relasjoner til disse verdenene, og for at man skal kunne forholde seg rasjonelt her sier Habermas at vi må forholde oss til tre kritiserbare gyldighetskrav. Disse gyldighetskravene tar utgangspunkt i de tre verdene, og hver verden har sitt eget gyldighetskrav. Disse kravene må innfris for at man skal kunne ha en meningsfull diskusjon. De tre gyldighetskravene blir gjennom meningsfull diskusjon testet og man inngår så i en felles forståelse, eller situasjonsdefinisjon, slik at man har et likt utgangspunkt i gjennomføring av kommunikativ handling. Gyldighetskravene omhandler at man legger frem en påstand som er *sannhet* fra et *objektivt* standpunkt, at man har en *normativ riktighet* i det *sosiale* og at man i sin *subjektive* forstand hevder at man er *sannferdig*. Dette gjør at vi kan argumentere med utgangspunkt i at det vi sier er sannheten, at vi ikke forsøker å lure noen og at vi har en normativ forståelse av rett og galt i gitte situasjoner (Aakvaag, 2008, s. 175-176; Habermas, 1999, s. 143-152). Disse gyldighetskravene innløses gjennom argumentasjon, og da er det kraften i det bedre argument som skal gjelde. Når kravene kan innløses gjennom argumentasjon er det først da man hos Habermas har en diskurs, og man kan på bakgrunn av det forholde seg rasjonelt til hverandre som vil være veien for å generere en offentlig mening. Det mangler dog noe her knyttet opp mot forståelse av gyldighetskravene, uten en felles bakgrunn/forståelse av tingenes tilstand, så kan man oppleve å sitte fast i en endeløs form for diskusjon.

Det er her Habermas introduserer livsverden, som er hvor vi samler våre hverdagslige erfaringer som gjør at vi kan ha en tilnærmet lik forståelse av tingene rundt oss, slik som konseptet av tid. Ingen diskuterer hvordan måle tid når man har avtalt et tidspunkt, dette er en implisitt ide vi bare har med oss fra hverdagen. Det finnes her en utfordring for Habermas som han frykter kan gjøre at vi går mer tilbake til *reføydalisering*, som jeg nevnte i forrige delkapittel. Habermas viser til hvordan marked og byråkrati har glidd ut av livsverden på bakgrunn av deres kompleksitet og organisering. De forstås dermed best som egne systemer, ulike deler i en helhet. De er heller ikke underlagt kommunikativ rasjonalitet i hvordan de koordinerer sine handlinger. Etterhvert prøver disse systemene og trengte inn i, og kolonisere livsverden, hvor de forholder seg til økonomi og makt. Dette kan svekke integriteten til offentligheten dersom makt og økonomi blir motivet for handlinger, og ikke en kommunikativ rasjonalitet gjennom de bedre argumenter. For å kunne bedre redegjøre for

hvordan man er beskyttet mot dette kommer Habermas opp med en makrotilnærming som går på demokratiteori. Denne vil jeg nå presentere i neste delkapittel.

2.3 Det demokratiske maktkretsløp

Som sett tidligere så manglet det både mikro- og makroperspektiver i *Borgerlig offentlighet*, og kommunikativ handling var med å tette hullet fra mikronivået. Det mangler da fortsatt et makroperspektiv, samt en måte å forstå hvordan man kan forhindre koloniseringen av livsverden. For å forhindre denne koloniseringen må man derfor sørge for at man har en frittstående offentlig sfære som alle samfunnsborgere skal kunne ha tilgang til. Det skal også være lik mulighet til å påvirke gjennom argumentets kraft. Dette skjer om man som privatpersoner kan organiserer seg for å øke årvåkenhet over et ønske tema som så blir løftet opp til offentligheten, hvor det er gjennom kommunikativ handling at man kommer frem til en vinnende offentlig mening som kan legge press på politikken (Habermas, 1996, s. 359-387; Habermas, 1999, s. 76-78). Denne prosessen kan man forstå som en dynamisk prosess kalt det *demokratiske maktkretsløp*. Det er en normativ modell som Habermas presenterer, bestående av fem stadier. Disse stadiene foregår på hver sin arena hvor de alle har sin egen oppgave de er ment for å oppfylle. Jeg vil her presentere de fem ulike arenaene og hva deres oppgaver er, hvor jeg gir korte eksempel tilknyttet kvinnekampen for å fremheve hvordan man kan forstå det i norsk kontekst.

Den første arenaen *livsverden*, som Habermas først introduserer når han presenterer kommunikativ handling. I denne livsverden har vi våre dagligdagse erfaringer og nødvendige kunnskaper for å fungere ideelt i samfunnet. I denne delen kan man som en autonom person oppfatte noe som et problem eller møte på en utfordring. Det finnes to typer *problemer* man kan møte på, det ene vil være et problem du kan løse på egen hånd – om du er sulten og mangler mat kan du handle. Det andre problemet er et større problem og dermed en utfordring du ikke kan løse alene. Oppgaven til livsverden er derfor å hjelpe borgerne å finne slike problemer som de ikke kan løse selv, og her kan de så bli introdusert for andre som også opplever samme problem. For at man skal kunne vellykket finne sammen og ha en lik forståelse av problem er det derfor viktighet at man som ved vellykket kommunikativ handling, har et felles utgangspunkt i lik livsverden. Dette er starten på det demokratiske maktkretsløpet og når man gjennom tallbehandlinger kommer til enighet angående problematikken ta steget videre til hva som skjer i neste ledd av denne demokratiske modellen – det sivile samfunnet (Habermas, 1996; Habermas, 1999). Her kan man tenke seg

til hvordan fremveksten av kvinnekampen først starter, hvor noen opplever problemer med mangel på muligheter i samfunnet da kvinner nærmest er forhåndsbestemt til å være husmødre. Flere oppfatter dette som et problem de ikke klarer å løse på egen hånd, og de finner andre med samme opplevd problem.

Andre arena ut i modellen er det *sivile samfunnet*, hvor man som privatpersoner har organisert seg og formet interessegrupper, aktivistgrupper, frivillige organisasjoner eller lignende. Dette området er også utenfor vår forståelse av en privat sfære, dette er ikke et rom hvor kjernefamilie og slikt går sammen for å skape en større stemme. Når jeg her snakker om private personer så er det snakk om autonome mennesker som gjennom en felles forståelse av et problem i sin respektive livsverden har gått sammen om en felles sak – bekjempe dette problem de opplever. Oppgaven til dette stadiet er å *varsle* samfunnet om at disse gruppene som har dannet seg opplever et problem som må belyses. Dette så man skje i praksis da flere kvinner gikk sammen og dannet organisasjoner for å kjempe sammen om å varsle samfunnet om deres opplevde urett mot dem. Det ble spesielt rundt 60 og 70-tallet gjort organiseringer av ulike kvinner til å danne flere kvinnebevegelser som kjempet for å få varslet om problemet de de ikke kunne løse uten hjelp fra det øvrige. Her ser man altså at i den sivile sfæren kan mange ulike mennesker som har mange ulike roller i samfunnet gå sammen som private aktører og danne en samlet større stemme som har som mål å varsle samfunnet, slik at deres sak blir aktuell i neste steg av modellen – offentligheten.

Den tredje arena ut i denne modellen er det *offentlige rom*, som springer ut fra hvordan Habermas la frem sin ide av borgerlig offentlighet. Dette er et område hvor man skal kunne ha kritisk diskusjon om ulike dagsaktuelle tematikker som samfunnet ønsker å belyse. Målet, eller oppgaven om du vil, er at man skal komme frem til en *offentlig mening*, eller i alle fall komme frem til en meningsoppslutning som får størst medhold av borgerne, som representere deres standpunkt (Habermas, 2002; Habermas, 2006). Det offentlige rom er en plass hvor de som varslet fra det sivile skal kunne inkludert en fruktbar diskusjon blant flere aktuelle deltakere, med et mål om at man skal komme frem til en offentlig mening rundt gitt problematikk. Det skal være gjennom den kommunikativ handling at man gjør seg forstått og danner en vinnende offentlig mening, og som nevnt, er ikke denne en bindende mening da den kan revurderes av offentligheten i ettertid (Habermas, 2006). Det er gjennom kraften av det bedre argument som skal avgjøre hva blir den offentlige meningen utad, og ikke hvem som besitter økonomiske midler eller makt. For kvinnekampen så man spesielt hvordan de

ulike organisasjonene jobbet seg inn i det offentlige rom og hadde gode argumenter på hvorfor de blant annet skulle kunne få bestemme over egen kropp, når man så på problemet rundt selvbestemt abort. De hadde organisert seg i det sivile samfunnet og så tatt med seg en samlet front inn i det offentlige hvor de førte en bra debatt for sine saker hvor man gjennom gode argumenter kom frem til en vinnende offentlig mening.

Når så det sivile samfunnet har blitt løftet opp i det offentlige skaper man som sagt en offentlig mening som har vunnet frem, og legger press på den fjerde arena *det politiske system*. Det er her de folkevalgte representanter må høre på hva den offentlige meningen som vinner frem er, og ut ifra dette starte den politiske prosess som er deres oppgave, nemlig å fatte kollektivt bindende beslutninger. Gjennom en demokratisk prosess kommer politikken frem til hva den offentlige sfære setter frem, og på bakgrunn av dette gjøres så endringer i samfunnet. Slik som det å fatte beslutninger rundt hva som skal være i statsbudsjettet, fatte lover og regler for det kollektive. Det er som vi ser her, hvordan det offentlige rom bidrar til å fremme problemstillinger og bearbeide dem gjennom kommunikativ handling at man oppnår ønskede politiske endringer som samfunnsmedlemmer (Habermas, 1996; Habermas, 1999). Dette så man på hvordan det ble foreslått endringer på lover som omhandlet kvinners rettigheter og muligheter i en mannsdominert verden. Det politiske system hørte på de vinnende argumenter i det offentlige rom og fattet dermed beslutninger for det kollektive som gjordet at kvinner fikk langt flere ønskede rettigheter.

Gjennom disse fire delene kommer man så frem til siste og avgjørende arena i denne modellen, og det er *forvaltning og lovgivende makt*. De har som oppgave å *implementere* de vedtatte endringer gjort i det politiske system. De som sørger for at samfunnsborgernes rettigheter som er nedfelt i lov blir ivaretatt og opprettholdt. Hvordan lover som beskytter kvinnenes ønskede rettigheter ble implementert og så ivaretatt gjennom lovpålagte endringer. Retten til å kunne ta abort er trolig en av de sakene som er mest kjent fra denne tiden av kvinnekampen, og hvordan det ble vedlikeholdt av dette siste apparat gjennom lovendring og rettslig oppfølging dersom det oppsto problemer. Det er altså gjennom innflytelse at private personer danner seg fellesskap i det sivile samfunnet, som kan ta sin kampsak videre i den store offentlighet, hvor man ønsker å vinne oppslutning gjennom kraften av det bedre argument. Dette fører så til at man får innflytelse på politikken som ender opp med å fatte politisk beslutning som så blir fulgt opp og implementert av rett og statsforvaltning (Habermas, 1996; Habermas, 1999). Dette utgjør så det demokratiske maktkretsløpet, hvor

borgere har innflytelse på politikken som så svarer med å utføre en rettferdig og legitim form for makt over sine samfunnsborgere. Den er legitim i den grad at samfunnsmedlemmene gir dem denne makten gjennom den demokratiske prosess.

2.4 Hva utgjør en god offentlig sfære?

Habermas sin demokratiske modell og da spesielt hans teoretiske konsept av offentligheten er det som ligger til grunn for både NOU 1999:27 og min oppgave. Jeg vil på bakgrunn av dette så legge frem hva Habermas selv mener må være på plass for at man skal kunne ha en velfungerende offentlighet. Han presenterer fire prinsipper, eller kriterier, hvor de tre første går på inkludering i offentligheten av *personer, tema og argumenter*. Det siste går på selve innholdet i det offentlige, hvor det er argumentets kraft som er fokuset. Disse kriteriene er normative idealer som offentligheten må forsøke å realisere best mulig. Det er sjeldent man klarer å realisere idealer fullt ut, men det er når vi prøver så godt vi kan at vi vil strekke oss mot en velfungerende offentlighet. Jeg vil her presentere hvert av kriteriene som må ligge til grunn for å vurdere hvor velfungerende offentligheten er, og jeg vil presentere dem i rekkefølgen Habermas gjør, da det tydeligere kan vises til hvordan de henger sammen.

2.4.1 Det første kriteriet – full inklusjon av personer

Det første av kriteriene Habermas legger til grunn for å vurdere kvaliteten på offentligheten er hvorvidt det lar seg gjøre å inkludere alle mennesker som er berørte (Habermas, 2008, s. 82). Det må være nødvendig med en mulighet for alle og enhver å inkluderes i de politiske prosesser av demokratiet som dem blir på en eller måte påvirket av (Habermas, 2008, s. 79). Kriteriet er delvis også nevnt i *Borgerlig offentlighet*, der han påpeker at blant annet status ikke skal være noe som bidrar til å holde noen utenfor en diskurs i den offentlige sfære (Habermas, 2002, s. 33-34). Dette har han så tydeliggjort enda mer med og utvidet det til at det er slik at alle berørte parter skal kunne delta, og at det her ikke skal være noe eller noen som forhindrer andres deltakelse i offentligheten. Gjennom å etter beste evne forsøke å etterleve et slikt ideal vil det føre til at alle og enhver skal kunne ha lik tilgang til deltakelse i diskurser, og en slik norm tillater alle, selv de marginaliserte grupper, fri tilgang til deltakelse i diskursen i det offentlige rom (Habermas, 2008, s. 17).

Dette idealet legger frem et konsept om inklusjon og at det derfor aldri burde foreligge noen typer for restriksjoner på muligheten for deltakelse i en slik diskurs (Habermas, 2008, s. 83). Med dette kan man tenke seg hvor lite givende det vil være for en offentlighet dersom visse

grupper blir holdt utenfor, og at man snakker om norsk fisker, men det er kun de borgerlige som får delta. Dette vil på ingen måte rettferdig representere en rettferdig posisjon på hvordan man skal gå frem rundt endringer om norsk fiskerinæring. Det blir manglende innsikt og verdifull kunnskap om visse grupper holdes utenfor debatter i offentligheten der de er berørte. Utformingen på kriteriene ser man bygger på mye tidligere arbeid, spesielt innenfor filosofisk litteratur, og her har det også vært inne på ideen om at det bør være en universal og lik mulighet for tilgang til diskurser, som i det offentlige rom vil bringe frem ønskede fremganger i samfunnet som vi så med blant annet kvinnekampen (Habermas, 1996, s. 230). Hvordan ville kvinners rettigheter sett ut i dag om kvinner som gruppe ikke ble inkludert i den offentlige samtalen? Det foreligger altså da i det første kriteriet en idealtipe om fullstendig likhet i muligheten til å delta i diskurser som foregår i det offentlige rom, og at det ikke skal være noen som helst form for "gatekeeping" som hindrer eller påvirker noen til å delta i ønsket diskurs.

2.4.2 Det andre kriteriet – full inklusjon av tema

Det andre kriteriet spiller videre på dette med åpen og fri deltakelse for alle personer ved at fremmer idealet om at alle typer tema også skal kunne tas opp i en fri og åpen offentlighet. Habermas sier at alle og enhver skal være fri til å gjennom kommunikativ handling komme med de type innspill de ønsker, dette kan man så forstå at omhandler at alle mulige tema noen ønsker å bringe inn, skal være tillat (Habermas, 2008, s. 82). Dette sikter til at om man skal diskutere noe, så skal det kunne være mulig for alle og enhver å ta del i en slik diskusjon, samtidig som at ingen tema skal være "ulovlige" å ta for seg. Om en ateist ønsker å diskutere kirkens rolle i samfunnet og hvorvidt religion bør motta støtte, så skal dette være uproblematisk. Det avhenger også da full inklusjon av alle berørte parter noe som vil bety at man skal også tillate en prest til å delta i en debatt om religion blant en gruppe ateister. Et annet eksempel kan være at kirkelige tilhengere må kunne stå fritt til å diskutere deres syn på for eksempel homofili uten at dette skal være ulovlig eller bli hindret. Det er gjennom en åpen og fri diskusjon hvor alle tema er tillat at man best kan gjennomføre en rasjonell kommunikativ handling som har som mål om enighet i favør av vinnende offentlig mening.

Som man ser med Habermas hviler disse kriteriene på et utgangspunkt om rasjonalitet ut fra egen livsverden, men også på en gjensidig respekt for alle deltakere, dette gjelder da deres posisjon til hva enn tema man skal diskutere, samt hvordan samfunnsgruppe en måtte tilhøre. Man skal likevel strekke seg etter idealet om inklusjon av alle typer tema, så det vil dermed

være slik at vi må best etterleve kriteriet om å inkludere alle berørte parter, og samtidig være åpen for å la alle tema bli tatt opp. Dette kan man fint gjøre og samtidig fremvise respekt og rasjonalitet når man med andre grupper er sterkt uenige i idealistisk standpunkt, og at det er denne gjensidige respekten som danner et sterkt demokratisk utgangspunkt (Habermas, 2008, s. 4). Altså går begge de første kriteriene på å inkludere, det første har må etterleves ved å inkludere alle som kan og ønsker å delta i offentligheten, og det andre går på at alle som så deltar skal kunne diskutere alle tema de ønsker uten at noen hindrer dem. Det hjelper fint lite å inkludere alle til offentligheten om det er bare bestemte tema man får diskutert.

2.4.3 Det tredje kriteriet – full inklusjon av argumenter.

Det tredje kriteriet spiller så videre på de to første gjennom at alle typer argumenter skal være tillat. Hos Habermas er det slik at de må diskutere med utgangspunkt i sannferdighet, altså at de må mene hva de faktisk sier og de argumenter de så fremsetter (Habermas, 2008, s. 82). Jeg vil her bryte litt med hans utgangspunkt da hans ideal om sannferdighet er noe mer utfordrende ideal å realisere til enhver tid, og spesielt å vurdere i en analyse (Habermas, 2008, s. 50). Jeg vil derfor heller forholde meg til at dette kriteriet skal tillate inklusjon av alle typer argumenter, innenfor hva som er tillat gjennom norsk lovgivning. Dette vil jeg være en bedre måte å vurdere hvorvidt man klarer å etterleve det, ved at man heller ser på takhøyden over hvilke argumenter som faktisk er tillate i norsk offentlighet. Når jeg sier at alle typer argumenter skal være tillate vil dette også si at man skal tillate selv argumenter man anser som dårlige eller svake. For hva hjelper det om man kan inkludere alle personer i offentlighet og vi skal kunne diskutere alle type tema, men at visse typer argumenter og ytringer skal ikke være mulig å komme med. Dersom man ikke kan bringe inn viss aktuell og ønskede typer argumenter inn i en debatt, hva er da vitsen med å inkludere dem som mener slik om et tema? Vi ser her viktigheten av å tillate og inkludere all type argumentasjon slik at det ikke medfører til at de andre idealene også blir vanskeligere å etterleve.

Hvordan man så forholder seg til dette kriteriet kan være en større variasjon over, og kan tidvis være vanskelig å måle hvorvidt det er et ideal som blir suksessfullt implementert. De andre kan man gjerne se hvor godt fungerer i virkeligheten ved bestemte typer studier over representasjon og hva som blir diskutert, men for dette er det noe mer utfordrende. Et eksempel man kan bruke til å se nærmere på dette kan være hvorvidt folk tillater så kalte "dårlige argumenter" eller ikke. Det har i den siste tid vokst frem på internett en bevegelse som hevder at jordkloden er flat. Deres argumentasjon er ikke ansett som noe særlig troverdig

fra vitenskapelige perspektiver, men dette betyr ikke at de skal måtte være stille i denne debatten. De skal kunne inkluderes som gruppe, de skal fritt kunne få ta opp dette tema uten å møte hinder så vel som de så skal få lov å fremme sine argumenter til offentligheten. Om de vinner frem eller ikke er det som avgjøre i det siste kriteriet, som fokuserer på innholdet og hva som foregår i det offentlige rom.

2.4.4 Det fjerde kriteriet – kraften i det bedre argument

Det siste kriteriet er nevnt i flere plasser i arbeid av Habermas, og det er dette som knytter alt sammen og sørger for at kommer frem til en vinnende offentlig mening, som fra det offentlige rom kan legge press på politiske system. Dette kriteriet er idealet om at det er kraften av det bedre argument som skal vinne frem å være avgjørende for hvordan en går frem for å danne konsensus. Det ikke være noen som kan tvinge frem en vinnende offentlig mening ved bruk av makt eller økonomi. Det er de bedre argumenter som skal ligge til grunne for dette, eller som Habermas formulerte det: "...the unforced force of the better argument" (Habermas, 2008, s. 82). Det er altså en tvangløs tvang av det bedre argument som skal ha den avgjørende bestemmelse i en diskurs. Det er de bedre grunner som vinner frem gjennom talehandling som motiverer de utfall man får i en offentlighet. Det skal ikke være noen andre former for ytre makt skal kunne komme inn i en diskurs å påvirke dens utfall. Dette kan forstås i en utvidet kontekst av når Habermas snakker om hvordan makt og penger prøver å trenge inn i livsverdenen igjen, og at dette ikke må forekomme da det kan svekke vår evne til å etterleve dette idealet som angår saklighet i det offentlige rom. Man skal som rasjonelle medlemmer i en kritisk diskusjon kunne avgjøre den mening som skal vinne frem, kun på bakgrunn av kraften av det bedre argument. Dette er hva som bidrar til å skape en herredømmefri diskusjon.

Det som gjør at en offentlig mening- og viljedannelse skal vokse frem å få medhold er kun kraften av det bedre argument, og dette kan kun gjøres om borgere har tilgang til den mest korrekte informasjon rundt det aktuelle tema (Habermas, 1996, s. 103). Idealet legger altså opp til det offentlige rom er en arena hvor alle og enhver kan delta om de diskurser som er ønskelige, gitt at de deltar med en sannferdig holdning med et mål om å komme frem til en enighet. Det vil ikke hjelpe om vi inkludere alle berørte parter, og vi får fritt fronte de tema vi ønsker med alle slags argumenter om så ikke argumentene bærer noe kraft. Det er her dette kommer inn og sørger for at alle de tidligere kriteriene faktisk leder an til noe positivt. Det er gjennom at alle får komme til orde og ytret sine meninger som støttes opp av argumenter, og

gjennom tilslutning til de bedre argumenter ender man så opp med en vinnende offentlig mening. Om man ser for seg en debatt som er aktuell for tiden, den vedrørende klima. Her er det åpent for alle å delta, skeptikere, vitenskapsmenn, ungdommer og så videre. Det er mulig å ta for seg de argumenter man stiller seg bak, og det er gjennom rasjonelle vurderinger opp mot denne argumentasjonen av vi som borgere skal bli enige om en offentlig mening som skal legge press på det politiske system. Det hadde vært helt feil og ikke veldig demokratisk om det var rike kapitalister som ved bruk av økonomi og makt fikk frem sin vilje om å få fortsette med utslipp som før uten noen konsekvenser, og ikke kraften av de bedre argument i den offentlig debatt om dette tema som avgjorde.

2.5 Avslutning

Helt avslutningsvis vil jeg bare i korte trekk peke på hvorfor disse kriteriene er så viktige at man etterlever for å sikre at vi får en velfungerende sfære. For å oppnå en sterk og effektiv demokratisk stat trenger man en florerende offentlig sfære med et engasjert og velfungerende sivilsamfunn som har mulighetene tilrettelagt for å kunne samles gjennom kommunikativ handling for så å utøve innflytelse på politikk og forvaltning (Kalleberg, 2015). Staten har et ansvar om å tilrettelegge for fri bruk av ytringsfrihet og sørge for at man har en velfungerende offentlighet som sørger for at alle deltakere står fritt til å kunne diskutere de tema de ønsker. Hvor man må prøve å tillate alle typer argumenter og at det man så kommer til enighet om skal være den mening med de bedre argumenter, og dette vil bli borgernes offentlige mening som bidrar til å skape ønskede endringer i samfunnet. Som jeg har vist til underveis i dette teorikapitlet er det mange av Habermas' teoretiske elementer som er viktige å ha kjennskap til når man skal forstå best hvordan man skal skildre de endringer som har vært aktuelle for norsk offentlighet, og for å forstå spesielt hvorvidt den har blitt mer velfungerende som følge av sosiale medier trenger man derfor å forstå kriterienes rolle. De vil være teoretiske verktøy som jeg vil kunne bruke i analysen hvor jeg ved hjelp med empiri fra Norge kan se på hvor godt vi klarer å etterleve hvert av disse kriteriene. Klarer vi i Norge å best prøve å strekke oss etter dem etter sosiale medier har kommet, eller har det blitt vanskeligere?

3. Metode

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for valg av metode som har vært brukt til å best kunne besvare problemstilling og mine forskningsspørsmål. I tillegg til dette har jeg også tatt med noen vurderinger rundt både utvalg av kilder og mulige utfordringer en kan møte på ved bruk av litteraturstudie.

Som vist til i innledningen har jeg en problemstilling som er formulert slik: *Hvilke konsekvenser har sosiale medier hatt for det offentlige rom og ytringsfriheten i Norge de siste 20 årene?* I tillegg til dette hadde jeg også følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke kriterier bør man legge til grunn når man kan vurdere hvor velfungerende en offentlighet er?
2. Hvilke negative konsekvenser ser man som følge av sosiale mediers fremvekst?
3. Hvilke positive konsekvenser ser man som følge av sosiale mediers fremvekst?
4. Hva er styrkeforholdet mellom de positive og negative konsekvensene?

Omfanget av min oppgave er ganske stort, så det å undersøke hvordan sosiale medier har hatt en innvirkning på det generelle norske offentligheten de siste 20 årene vil ikke kunne enkelt besvares ved å bare gjøre noen dybdeintervjuer eller deltakende observasjon som en bruker på sosiale medier (Brinkmann, Tanggaard og Hansen, 2012; Skilbrei, 2019). Man kan forstå denne oppgaven som en type syntesearbeid hvor jeg prøver å sy sammen den siste tids utvikling med sosiale medier og hvordan den norske offentligheten har blitt direkte påvirket av dette. Ved hjelp av teoretiske verktøy fra Habermas er bedre rustet til å gjøre dette. Det vil ikke være kapasitet for meg alene til å gjennomføre nok datainnsamling til å best kunne skildre det jeg ønsker med oppgaven. Jeg vil derfor gå til tidligere forskning som er gjort rundt tematikk knyttet til både sosiale mediers konsekvenser samt forskning som er gjort tilknyttet ytringsfriheten i Norge de siste 20 årene, da spesielt med fokus på sosiale medier.

3.1 Valg av metode

For å best si noe om utvikling i både tendenser og holdninger knyttet til offentligheten er det nok bruken av «mixed methods» som ville vært det beste, og jeg har derfor valgt å benytte meg av tidligere studier som både har brukt kvalitativ og kvantitativ datainnsamling (Blaikie og Priest, 2019). Det jeg vil gjøre for å besvare min problemstilling og forskningsspørsmål er å gjøre en kvalitativ litteraturstudie (Skilbrei, 2019). Grunnen til at jeg har valgt dette

metoden som fremgangsmåte er for at det i de siste 10 år har vært gjort store og omfattende studier av samme tematikk som jeg skal se på i min oppgave, hvor de har forholdt seg til både kvantitative og kvalitative studier. Denne litteraturen byr på mye faglig aktuelt og relevant innhold for min problemstilling. De største prosjektene er noen år gamle og jeg har derfor supplert med litt nyere forskning som ser på nye fenomener som er blitt langt mer aktuelle den siste tid med hvordan ting har utviklet seg.

3.2 Utvalg og vurdering av kilder

Gjennom mitt kjennskap til prosjekter gjort av Institutt for samfunnsforskning (ISF), i regi av Fritt ord, så var jeg kjent med flere aktuelle norske forskere som jobbet med dette tema. Jeg brukte dette i stor grad når jeg gjennomførte mine litteratursøk og fant relevante forskningsrapporter og bøker av personer som hadde hatt tilknytning til disse prosjektene. Selv om disse ikke hadde som intensjon å vurdere offentlighetens utvikling i lys av Habermasiansk forståelse, gikk de alle ut på å studere endringer rundt folks holdninger til ytringsfriheten den siste tiden, og sosiale medier har i stor grad vært et tema her. Som vi så i NOU 1999:27 ligger det en forståelse av Habermas til grunn for den ytringsfriheten vi har i dag, og derfor anser jeg forskning som ser på norsk ytringsfrihet som høyst relevante i arbeidet jeg har tatt for meg i denne oppgaven. Mesteparten av mitt empiriske utgangspunkt kommer fra forskning gjort enten av eller i samarbeid med ISF. De store og mest aktuelle prosjektene jeg forholder meg til ble avsluttet i 2016/2017. I denne tiden har visse fenomener blitt langt mer aktuell for sosiale medier og de konsekvenser de kan ha for ytringsfriheten og min teoretiske forståelse av offentligheten. For å vise til hvordan jeg har kommet frem til de aktuelle kildene jeg har brukt vil jeg gå gjennom hvordan jeg både har søkt og avgjort deres relevans.

I mitt litteratursøk var jeg i all hovedsak ute etter forskning gjort i og på Norge og la derfor vekt på å bruke norske søkeord som var tilknyttet sosiale medier, ytringsfrihet, demokrati og offentlighet. Jeg har også gjort de samme søkene hvor jeg har brukt samme begrep oversatt til engelsk, men det var her begrenset med hva jeg kunne bruke da mye gikk mer spesifikt inn på andre samfunn enn det norske, som for denne oppgaven ikke er av relevans. Søkene ble gjort på ulike måter for å best finne de ulike sammensetningene som kunne gi nye resultater. Jeg brukte i all hovedsak oria/bibsys som søkemotor, og i noen tilfeller engelske søk på idunn.no for å finne norske publikasjoner som kunne være skrevet på engelsk. I tillegg til dette gikk jeg som nevnt over gjennom de ulike prosjektene å så litt på hva som var gjort av forfattere

som var tilknyttet prosjektene gjort i lys av *Status for ytringsfriheten*. Det jeg endte opp med var en del omfattende og vel gjennomførte forskningsrapporter som hadde jobbet enten med sosiale medier og deres effekt på samfunnet, eller hvordan endringer rundt holdninger til ytringsfriheten hadde blitt påvirket.

Alle disse større forskningsprosjektene som er forskningsrapporter gjort gjennom eller i samarbeid med ISF hadde både kvalitative og kvantitative data som de belaget seg på. Utvalgene innenfor det kvantitative var gjort gjennom TNS og var representative befolkningsundersøkelser som var sendt. Alle som er tilknyttet de prosjektene jeg bruker som kilder er anerkjente forskere innenfor dette fagfeltet på ulike måter, og de har fått sitt arbeid publisert av ISF, som er en sterk kilde til samfunnsvitenskapelig forskning. Jeg har tillit til denne forskningen og innsamling av data er gjennomført på en forsvarlig måte, da de i metodekapitlene sine påpeker at de har gode utvalg og en grei svarprosent. Det er også søkt om tillatelse i de riktige instanser for det kvalitative.

De kildene jeg bruker som ikke er tilknyttet de større prosjektrapportene er fagfellevurderte vitenskapelige artikler gjort av anerkjente forfattere innen fagfeltene medievitenskap og sosiologi. Fagfellevurdert vitenskapelig arbeid står langt sterkere da det har blitt nøye gått gjennom og vurdert av andre akademikere før det har blitt publisert, og derfor er en mer troverdig kilde til kunnskap å henvise til (Rienecker *et al.*, 2013). I tillegg til noen artikler har jeg også bøker som her er gjort av ansatte ved forsknings- og utdanningsinstitusjoner i Norge, og hvor bøkene er blitt publisert av troverdige og godt etablerte forlag i Norge som har en sterk og lang historie innenfor akademisk faglitteratur. Jeg har i noen få tilfeller nevnt avisartikler, men dette har ikke vært brukt som empiri til å gi støtte til mine funn.

Gjennom mitt litteratursøk har jeg også kommet over arbeid som jeg ikke har inkludert, dette har vært på bakgrunn av at jeg har sett begrensinger til hvordan det kan knyttes opp til mitt prosjekt, eller at den empiriske data de legger frem og baserer sine funn på ikke vil gi veldig mye innsikt i akkurat min problemstilling. En tematikk som jeg ikke har inkludert fordi det i grunn ville krevd mer plass en jeg har tilgjengelig i oppgaven, men som absolutt er interessant sett i lys av det jeg har sett på er hvordan sosiale medier har påvirket arbeidere. Med dette gjelder det da hvordan man som ansatt er obs og bekymret for hvordan du bruker sosiale medier og din rett til ytringsfrihet der kan ha konsekvenser for ditt arbeidsliv.

3.3 Metodisk utfordring

En problemstilling jeg må ta hensyn til under det som er litteraturstudie er hvordan jeg forholder meg til data som ikke er samlet sammen for å besvare mine spørsmål (Skilbrei, 2019). Selv om dataen er aktuell innenfor samme tematikk så har baktanken på hvordan både spørreundersøkelser og intervjuguider har vært utformet annerledes enn hvordan jeg bruker det. Dette er som nevnt godt gjennomførte prosjekter så jeg har stor tiltro til at denne data er godt utformet til å være informativ for min oppgave også. Jeg har en mer åpen og utforskende problemstilling og jeg ønsker å belyse ulike konsekvenser, så ved at jeg benytter meg av mange ulike forskningsarbeid sine funn kan jeg på en måte triangulere disse og finne frem til tendenser som så vil kunne brukes i min analyse. Jeg har vurdert data fra de ulike rapportene individuelt samt opp mot hverandre for å se om de peker på noen felles trekk som hjelper meg i å besvare mine spørsmål.

3.4 Reliabilitet

Når det gjelder reliabilitet så går dette ut på hvor stor grad av pålitelighet denne oppgaven har når det gjelder presentasjon av mine funn, at det jeg har kommet frem til ikke skyldes feil, resultatet jeg kommer frem til skal ikke være basert på skjevheter (Skilbrei, 2019). Det går i stor grad ut på om hvorvidt en annen forsker som gjennomfører samme prosjekt som meg kommer frem til et likt resultat (Thagaard, 2013). Så lenge man forholder seg til samme teoretiske vinkling av Habermas som meg, vil jeg si at man med stor sannsynlighet kommer til samme resultat. Dette fordi jeg har brukt mange forskningsprosjekter i min litteraturstudie og har vært veldig tydelig på hvor jeg har hentet dette. Og i min analyse har jeg belyst både positive og negative sider i like stor grad, jeg har vært veldig opptatt av å balansere hvor mye plass ble brukt i analysen til begge perspektiver. Denne oppgaven er mer ment for å belyse noe nytt, å knytte ulike deler sammen til en helhet fra et mer utforskende perspektiv om den nye offentlighet etter sosiale medier. Dette er også et felt som stadig er i endring og jeg vil tro at når arbeid fra ISF og regjeringens kommisjon kommer så vil dette danne et nytt datagrunnlag som vil kunne belyse nye problematikker og muligheter som sosiale medier har kommet med for norsk offentlighet og ytringsfrihet.

3.5 Validitet

Validitet går i stor grad ut på hvordan vi som forskere tolker data, og hvordan man så kan forstå gyldigheten av disse tolkningene opp mot den faktiske virkelige verden (Thagaard, 2013). Noe som i så måte kan påvirke det at jeg studerer sosiale mediers konsekvens er at jeg

selv er en daglig og aktiv bruker av sosiale medier, jeg som bruker kan derfor ha en mer positiv tilnærming til sosiale medier. En annen utfordring som er aktuell når man gjør litteraturstudier er så kalt «cherry picking», som går på at man plukker bare ut det som støtter det jeg som forsker tenker om oppgaven. Noe som her vil kunne bidra styrke oppgavens validitet er lenge har hatt interesse om dette tema og startet dette prosjektet med et litt negativt utgangspunkt etter å ha lest Sunstein (2018). Jeg har gjort mitt ytterste for å best mulig presentere både de negative og positive konsekvensene sosiale medier har hatt på den norske offentlighet og bruk av ytringsfrihet. En annen utfordring var hvordan jeg tidligere nevnte hvordan noe av de funnene jeg bruker ikke er samlet sammen for å direkte besvare det jeg er ute etter å gjøre, men ved å bruke flere ulike kilder av litteratur mener jeg at jeg klarer å skildre et variert og helhetlig bilde av både utfordringer og muligheter tilknyttet bruk av ytringsfrihet og da konsekvenser som har med fremveksten av sosiale medier å gjøre. Ikke alle konsekvensene vil være på bakgrunn av sosiale medier, men jeg har forsøkt å tydeliggjøre dette og vise til hvordan sosiale medier har spilt en viktig rolle i de aktuelle konsekvensene. Målet med denne studien er jo i størst grad å forstå de siste års utvikling med sosiale medier og hvordan de har hatt en påvirkning på norsk offentlighet og ytringsfrihet, og da om det har vært av en mer positiv eller negativ form.

4. Analyse

I dette kapitlet skal jeg presentere fire analyser, hvor hvert delkapittel vil ta for seg empiri for å se om hvordan statusen er knyttet til hvordan vi klarer å etterleve kriteriene eller ei. Jeg vil følge samme rekkefølge som i teoridelen, hvor jeg starter med å se på hvorvidt det er økende eller mindre grad av inklusjon i norsk offentlighet i delkapittel 4.1. Så går jeg over til å se på om det er blitt mer inklusjon av tema i delkapittel 4.2. I delkapittel 4.3 vil jeg ta for meg alle argumenter å se om det er inklusjon her. Og til slutt kommer analyse 4.4 hvor jeg ser på om empirien støtter opp under at vi klarer å etterleve kriteriet om saklighet og argumentets kraft, eller om det er kommet trusler som følge av sosiale medier. Jeg avslutter hvert delkapittel med en oppsummering av de negative og positive funnene før jeg så kommer med en refleksjon og helhetlig vurdering.

4.1 Analyse

4.1.1 Inklusjon av alle personer: Sosiale medier for alle berørte parter?

For denne analysen vil jeg se på hvilke mekanismer man ser har vokset frem etter sosiale medier ble innført i samfunnet for å se hvilke konsekvenser de kan ha for vår mulighet til å etterleve det første kriteriet, at alle berørte parter skal ha rett til å delta i offentligheten. For å kunne gjøre en god analyse vil i korte trekk gi en oppsummering av hva som ligger i det første kriteriet, slik at det vil være enklere å skjønne sammenhengen gjennom de neste analysekapitlene. Det som ligger til grunn for selve analysen er empirisk materiale fra tidligere forskning på ytringsfriheten i Norge slik jeg har vist til i metoden. Første del av analysen vil jeg se på hvilke negative mekanismer man kan se som påvirker folks mulighet til å delta i det offentlige rom. Deretter vil jeg flytte fokuset over til å se på om hvilke muligheter man kan ha, gjennom sosiale medier, til å etterleve kriteriet om full inklusjon i offentligheten. For analysen sin del vil jeg ta for meg bestemte grupper og for å se på hvordan visse mekanismer kan påvirke deres mulighet til å etterleve kriteriet om full inklusjon. Så i avslutningen vil jeg summere opp de mest aktuelle funn og gjøre noen refleksjoner rundt betydningen av disse. Det som er målet her er å se om hvorvidt det er flere tendenser som tyder på vanskeligheter med å inkludere alle berørte parter, eller om sosiale medier har forenklet denne prosessen for visse grupper som kanskje ikke har vært like sterkt representert før i det offentlige rom.

Jeg vil fokusere på et utvalg av ulike grupper i det norske samfunnet, som i sosiologien alltid har vært av høy interesse. Gruppene jeg vil fokusere på i denne analysen er grupper som man ser ofte er fokuset innen konfliktsosiologiske perspektiver: *etnisitet, kjønn, alder, klasse og geografisk lokasjon*. Det er ulikt med studier rundt betydningen av de ulike gruppene, men jeg inkluderer dem alle da de alle som sagt er av sosiologisk interesse.

4.1.2 Gjennomgang av det første kriteriet

Habermas mente at dette kriteriet skal forstås som et normativt ideal, altså at man skal forsøk å strekke seg til at alle berørte parter skal kunne delta i diskusjonen og det offentlige rom. Det som ligger til grunn for dette kriteriet er inklusjon, dette vil si at alle som ønsker å delta i en diskurs, må ha muligheten til det, og det skal heller ikke være noen former for restriksjoner som holder et individ eller en gruppe utenfor den offentlige samtalen. Det skal heller ikke være prosesser som gjør det vanskelig for borgerne å delta i den demokratiske prosess av å skape en felles mening som skal legge press på det politiske (Habermas, 2008, s. 79-83). Som jeg har påpekt tidligere, så er dette idealer, og de skal ikke tolkes som at absolutt alle til enhver tid skal være i det offentlige rom, men det er et prinsipp som sier at alle og enhver skal om ønskelig *kunne* delta, og dette gjelder kanskje spesielt for de mest marginaliserte i samfunnet (Habermas, 2008, s. 17). Det skal heller ikke være noen, verken personer eller mekanismer, som hindrer de som ønsker å delta fra å gjøre det. Det er gjennom åpen og fri tilgang til det offentlige rom at man best kan komme frem til gode løsninger på problemene man ikke selv kan løse.

4.1.3 Ekskludering som konsekvens av sosiale medier?

I første del skal jeg ta for meg negative tendenser, hvor jeg vil presentere hver gruppe separat og se på hvilke utfordringer og trusler som finnes for kriteriet som sier at alle berørte parter skal kunne få ta del i norsk offentlighet. Målet med denne delen av analysen er å legge frem empiri som jeg så skal utlede visse mekanismer fra for å se hvordan det negativt kan påvirke idealet om inklusjon av alle.

Kjønn

Først vil jeg se på gruppen kjønn og her er det interessant å se på forskjellene mellom mann og kvinne og hvordan disse har like muligheter slik at vi kan etterleve idealet om full inklusjon av alle mennesker. Noe av det første som da blir aktuelt for denne gruppen er hvordan det er en veldig ulik representasjon i hvilke plattformer de ulike kjønnene deltar i

debatter på. Det viser seg at spesielt på Twitter og i kommentarfeltene til nettavisene at det er en overvekt av unge menn. Og på Twitter ser man blant de som diskuterer politikk og samfunn at gjennomsnittsalder på 32 år og at det er dominert av menn (Enjolras, 2013, s. 124-125). Det altså en stor grad av unge menn med høy interesse i politikk og samfunn som er flertallet av dem som bruker og deltar på Twitter, som viser til at det er i langt større grad en arena for unge menn. Dette peker da på en tydelig tendens om at kvinner er dårlig representert på disse to arenaene. Man ser er at Twitter og kommentarfelt til nettavisene er mannsdominerte arenaer og det vil trolig være vanskeligere for kvinner å bryte gjennom denne barrieren og fritt kunne ta del om ønskelig. Det som er målet med inklusjon av alle berørte parter, er at dette kriteriet vil sikre oss et langt større mangfold i hvilke grupper fra samfunnet som får ytret seg om de ulike aktuelle tema som er oppe til debatt. Dersom det er slik at den er dominert av en spesiell gruppe, i dette tilfellet vi menn på Twitter og nettaviser, vil det være vanskelig for de andre (kvinner) å få tilgang. Mekanismen her blir dermed skjevfordeling av hvem som blir representert. Effekten av en slik mekanisme vil være at debatter forekommer på en arena hvor det er en ganske homogen gruppe representert og som jeg vil påstå kan se mørkt ut for vår evne til å inkludere begge kjønn til debatten her.

Konsekvensen av ulikhet i representasjon på ulike plattformer kan fort bli en utfordring for en vellykket offentlig sfære dersom det bidrar til å danne ekkokammer på sosiale medier. Dette fører til at de med veldig lik livsverden kun finner hverandre basert på sine felles problemer, og i den grad ikke møter meningsmotstandere. Det vil så føre til at det bli svært vanskelig for kvinner i dette tilfellet til å få like god tilgang til offentligheten hvor man ønsker å belyse sine opplevde problemer fra livsverden. Det er flere som har vært innom hvor farlig en slik utvikling av ekkokammer på digitale medier kan være, spesielt fordi man i mange tilfeller ikke vet at man blir plassert i disse ulike meningsboblene. Dette skjer gjennom ulike strukturer på sosiale medier (algoritmer) som fører til at innhold du ser er blitt filtrert og spesielt hentet frem til deg fordi dette har du vist interesse for tidligere og du vil da trolig bare bli utsatt for de som deler dine meninger om samfunnet (Aalen, 2015; Enjolras, 2013; Sunstein, 2018). Noe usannsynlig at slikt vil skje for en helt plattform, men gir et greit eksempel på å forstå hvor alvorlig mekanismen om ekskludering av visse grupper kan være.

Det man kan se fra tidligere forskning på er at generelt langt flere kvinner enn menn rapporterer å ha mottatt netthets, og dette gjør at veldig mange kvinner som opplever dette ikke tørr å ytre seg i det offentlige (Midtbøen, 2017, s. 16). Dette er også et problem som er

aktuelt i arbeidet til den nye kommisjonen for ytringsfriheten, da ett av deres formål er å utforske nærmere konsekvenser av netthets og hatprat. Det man kan forstå denne mekanismen som er selvsensur, gjennom at de trekker seg fra offentligheten grunnet frykt for å oppleve netthets og hatprat. Dette er en mekanisme som i stor grad vil kunne ha en negativ innvirkning på kvinners mulighet til å bli inkludert inn i den offentlige samtale som foregår via sosiale medier. Det man ser her er at de som opplever å bli utsatt for netthets og hatprat ofte finner på å trekke seg unna det offentlige rom, noe som da gjør at frykt vinner frem og fører til at de gjennom selvsensurering ikke blir inkludert i like stor grad som menn. Jeg vil her også nevne at denne mekanismen selvsensur er aktuell for flere av kriteriene da det ikke bare er kvinner som kan oppleve netthets og hatprat som en gruppe, men det vil jeg komme tilbake til senere i denne oppgaven (Midtbøen, 2017, s. 10).

Alder

En utfordring for denne gruppen er uten tvil at det er mindre representasjon av eldre på tvers av sosiale medier, årsaken til dette er at de forholder seg i større grad til tradisjonelle medier enn til de digitale når det kommer til informasjonsinnhenting og debatt (Enjolras, 2013, s. 125). Det er hovedsakelig slik at sosiale medier er dominert av menn, men også av den yngre generasjon, da de er langt mer tilstede på slike plattformer enn eldre. Selv om dette er en mekanisme som kanskje øker muligheten for yngre, kan man jo forstå det som at det utfordrer for inklusjon av de eldre dersom det blir ansett som et område dominert av de yngre (Enjolras, 2013, s. 124-125). For å gi en mer oversiktlig ide av hvordan dette kan se ut så ser man at ifølge tidligere forskning så er internett tilgjengelig for de fleste husstander, og cirka 70% av befolkningen er innom Facebook på minst ett daglig besøk (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 9). Det vil si at det er rundt 30% av befolkningen som ikke er der på minst ett daglig besøk, og man ser at spesielt eldre er dårligere representert i sosiale medier (Enjolras, 2013, s. 125). Er det de eldre som utgjør denne andelen av de som ikke er flittige brukere? Hva skjer så med de som faller utenfor på Facebook?

Effekten av dette generasjonsgapet kan forstås som en mekanisme som fører til ekskludering gjennom teknologisk kunnskap og interesse. Jeg vil starte med å vise til at man ser at sosiale medier og da spesielt Facebook har blitt en større arena for politisk og samfunnsaktuell deltakelse, hva så vil dette kunne bety for de som da ikke deltar like aktivt, eller i det hele tatt, på Facebook (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 18)? Jo, det vil jo i noen tilfeller bety at de som ikke ser ut til å være representert her, de eldre, vil kunne falle utenfor visse deler av

den offentlige debatten. Som vi har sett så langt, så man hvordan det på Twitter og blogger var mer brukt yngre generasjoner og hovedsakelig menn, dette kan vise tendenser mot hvordan de eldre dermed blir mer ekskludert som gruppe. Denne mekanismen ved ekskludering ser ut til å prege eldre spesielt, da de kan se ut til å falle litt bak når det gjelder sosiale medier. Siden dette ser ut til å være en fora hvor det er økt deltakelse i debatter vil det være et tap for de eldre som blir ekskludert. Dersom det er slik at de eldre er mindre representert på digitale medier vil deres vei til offentligheten kunne bli vanskeligere, og dette vil ikke være ideelt da de også i tradisjonelle medier er en gruppe som er svært lite representert som kilder (Dahlstrøm, Nesheim og Nyjordet, 2017). Så man vil bakgrunn av dette problematisere hvordan de eldre skal kunne bli representert både i tradisjonelle og sosiale medier. Gjennom en slik ekskludering vil det være mindre mulighet og rom for eldre å få sin stemme hørt i norsk offentlighet.

Klasse

En gruppe som ikke ser ut til å skille seg veldig ut når det kommer til dette med inklusjon, er klasse, eller sosioøkonomisk status om du vil. Det man ser her er at det er en veldig jevn fordeling av hvem som deltar på Facebook, det er for alle. Det som dog er interessant er at Twitter i all hovedsak var brukt av unge menn med høy utdanning helt i starten, men nå har det blitt en litt mer varierende bakgrunn brukere av denne plattformen har (Enjolras, 2013, s. 59). Dersom man ser på denne tendensen så ser man fortsatt at det er et vist skille i den grad man tenker klasse her med at de med høyere utdanning er første ute til å benytte seg av nye typer for kommunikasjonsplattformer. Det man har sett med Twitter kontra Facebook er at det er langt mer vanlig å diskutere politikk, og det er gjerne folk som viser interesse for politikk og samfunn som er aktive deltakere her (Enjolras, 2013, s. 116-118). På Facebook derimot er det mer hverdagslig kommunikasjon som forekommer, sånn som kontakt med venner for eksempel. Det som kan være en negativ konsekvens av dette vil kunne være at man reproducerer ulikheter tilknyttet utdanning og posisjon i samfunnet og som igjen vil kunne potensielt resultere i utviklingen av ekkokammer for de med høyere utdanning.

Etnisitet

Når det gjelder gruppen etnisitet er det hovedsakelig fokus på innvandringsdebatten og innvandreres representasjon i det offentlige som det er gjort tidligere forskning tilknyttet ytringsfriheten. Det er også det som vil ligge til grunn av empiri for denne delen av analysen. Noe man ser en mer tydelig tendens til her er angående hatprat og netthets, for som tidligere

nevnt er kvinner en gruppe som rapporterer mer opplevelse av netthets enn andre grupper, men her finner man altså også personer med innvandringsbakgrunn (Midtbøen, 2017, s. 16). For å bedre belyse dette vil jeg her vise til tidligere forskning hvor man ser at de vanligste bakgrunnene for å hatprat eller netthets er etnisitet, hudfarge, seksuell legning eller religion (Nadim, Fladmoe og Wessel-Aas, 2016, s. 153). Dersom man så tenker på hvilke av disse kategoriene som kan knyttes til noen med innvandrerbakgrunn gir det jo noe mening at dette kan være årsaken til at det er rapportert at personer med slik bakgrunn opplever flere tilfeller av netthets enn andre grupper i samfunnet. Sosial medier er jo ikke-redaksjonelle medier så det vil her være enklere å kunne spy ut diverse hatprat og netthets, spesielt mot sårbare minoritetsgrupper, eller om debatten er innom tema som innvandring. Det man også ser her er at det er de få som går hardt ut i innvandringsdebatten er å finne på hver sin ytterkant av det politiske bildet, nemlig veldig imot eller veldig liberal når det gjelder innvandring (Enjolras, 2013, s. 140-143). Det er ideelt å faktisk inkludere folk med innvandrerbakgrunn dersom man strekker seg etter kriteriet, da denne gruppen uten tvil er en berørt part og bør derfor fritt kunne delta uten innvendinger.

Effekten av disse mekanismene blir jo at man velger å enten bare være stille, eller at man trekker seg helt unna slik som jeg har vist til tidligere. Konsekvensen av slike mekanismer vil være at man opplever at mennesker med innvandringsbakgrunn ender opp med å bedrive selvsensur i den offentlige sfære for å unngå å bli utsatt for latterliggjøring og netthets på sosiale medier. Gjennom en slik selvbegrensning ender man som sagt opp med å redusere sin egen ytringsfriheten. I tillegg kan man ende opp med og ikke tørre å utfordre andre mer integrerte grupper i en debatt, noe som vil kunne være svært negativt for den demokratiske standard. Ytringsfriheten er jo her ikke for å beskytte majoritetens rett til å ytre seg, men heller de marginaliserte gruppenes rett, og i dette tilfellet vil det være etniske minoriteters ytringer. En videre mekanisme ved at det en debatt dominert av ytterkanter på det politiske spektre kan være polarisering, dette vil ikke skildre et rettferdig bilde samfunnet har på innvandringsdebatten. Selv om disse gruppene er ganske små, kan de via sosiale medier stå for store mengder publiseringer. Dersom disse gruppene som, på høyre side, er noe mer innvandringskritisk også bruker et mer kritisk språk som tenderer mer mot hets kan dette ha den uheldig effekt av at mekanismer som selvsensur, eksudering og polarisering tar over og sørger for at det vil være mindre inkluderende for etniske minoriteter.

Geografisk lokasjon

Den siste delen her vil se kort på dette med geografisk lokasjon. Det er ikke så veldig mye relevant data å hente inn her. Jeg nevnte tidligere med at det er rundt 30% av befolkningen som ikke logger på Facebook daglig, her kan man stille spørsmål om dette kan være på bakgrunn av at de ute i periferien har dårligere tilgang enn de bosatt i byer? Dersom det er slik så vil de som bor på utsatte steder kunne falle bak i utviklingen som igjen kan resultere i dårligere integrering av alle grupper i den offentlige sfære. Vi så tidligere i oppgaven hos Habermas hvordan de som deltok på den offentlige samtale på kafe og slike møteplasser var de med tilhørighet til byene, og at det så ble problematisk for de i utkantene.

4.1.4 Er sosiale medier en møteplass for alle?

Nå har jeg vist til negative tendenser og hvilke mekanismer som kan true muligheten for etterlevelse av dette kriteriet. I denne delen skal jeg se nærmere på de positive utviklingstrekkene som har vokst frem sammen med sosiale medier for hvordan man nå kan inkludere flere enn tidligere. Jeg følger lik struktur som delen over angående gruppene.

Kjønn

Som påpekt i forrige del så man hvordan menn som i all hovedsak dominerer Twitter og i nettavisenes kommentarfelt. Et spennende funn tilknyttet kjønn, er hvordan det faktisk er en lik fordeling av kjønn når det kommer til Facebook (Enjolras, 2013, s. 124-125). Man ser at det er noe variasjon på brukere når det kommer til ulike plattformer og kjønn, hvor menn ofte kan se ut til å dominere, men på Facebook er det som sagt en lik balansert representasjon. I tillegg viser empirien også at det er indikasjoner på at kvinner foretrekker å bruke plattformer som Facebook på bakgrunn av at de føles mer privat, og man snakker gjerne med noen man har kjennskap til og ikke en fremmed på internett (Enjolras, 2013, s. 124-125). En annen ting som bør ses i sammenheng med dette er hvordan tidligere forskning viser at dette er noe som var aktuelt i forkant av sosiale medier når det gjaldt kvinner, de foretrekker å forholde seg mer til det private når det gjelder diskusjoner og debatter (Enjolras, 2013, s. 125). Siden Facebook ser ut til å være den mest private av disse plattformene for å diskutere på, så er det trolig derfor at kvinner trekkes mer mot dette enn til nettaviser og Twitter (Enjolras, 2013, s. 125). Så det kan se ut som det ikke nødvendigvis er så dystert for kjønnsfordeling når det kommer til sosiale mediers evne til å inkludere alle berørte parter som ønsker å delta i diskusjoner. Vi har sett at det er 1/3 nordmenn som kan sies å diskutere på nett, og vi har sett at rundt 70% av befolkningen vår har Facebook (Enjolras, 2013, s. 119). Dette gir

indikasjoner på at det er muligheter for de som ønsker å delta i debatter til å kunne gjøre det. Med dette til grunn kan det jo se ut til at de ulike kjønnene kan bruke sosiale medier til å finne sine fotfester for å delta i debatt eller andre politiske handlinger på nett, som bedrer muligheten til at en blir hørt det offentlige rom (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 9; Enjolras, 2013, s. 119). Noe som tyder på at graden av inklusjon har økt med sosiale medier.

Alder

Når det gjelder gruppen alder var det tydelige indikasjoner på at det var de yngre generasjonene som var mest representert og de mest ivrige brukerne. Dette kan være aktuelt å problematisere, men de unge som gruppe er en av de som er minst aktive når det gjelder deltakelse i den demokratiske prosess, om det måtte være gjennom demonstrasjoner, debatter eller lignende. Nå ser man hvordan fler og fler unge mennesker får med seg mer kritisk informasjon gjennom sosiale medier, og via sine nettverk både lærer og får bedre muligheter til å faktisk delta, uten å måtte slite med å bli inkludert hos tradisjonell media (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 47-48). Dette er effekter av sosiale medier som tyder på at grupper som tidligere ikke har vært like inkludert, nå blir det i større grad. Som nevnt tidligere er nesten $\frac{3}{4}$ av den norske befolkningen på Facebook daglig, noe som indikerer at det ikke *bare* kan være de unge som er her, kanskje eldre gradvis inkluderes mer og mer? Dette er noe som trolig bør forskes mer på.

Klasse

Med utgangspunkt i hvor mange som bruker Facebook ønsker jeg å ta en nærmere titt på fordeling basert på klasse. Jeg har nylig vist til hvordan det ser ut til å være lik fordeling mellom kjønn når det kommer til deltakelse og representasjon her. I tillegg framkommer det at utdanning ser ut til å spille en liten rolle på hvorvidt man er på Facebook eller ikke, fordi som rapporten sier: "*Nesten «alle» er på Facebook....*" (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 34). Dette forsterkes i enda større grad når man ser basert på dere funn at av alle som har sagt at de har diskutert på nettet, så svarte hele 75% at de hadde gjort det på blant annet Facebook, som for øvrig er gratis og helt uproblematisk å bli en del av dersom man ønsker å benytte seg av et nettverk for å nå ut til flere (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 61-62). Dette vil kunne tyde på at man ser tendenser til at utdanning ikke egentlig har så stor effekt når det kommer til hvem som er på Facebook, eller hvem som engasjerer til debatt på denne plattformen.

Etnisitet

Hvordan er statusen for de som er etniske minoriteter i norsk offentlighet? I denne analysen vil det være fokuset på de med innvandrerbakgrunn, basert på tilgjengelig empiri. Er det virkelig slik at de har kommet dårligere ut som følge av sosiale medier? For denne gruppen vil jeg se på det som handler om representasjon i det offentlige. Jeg vil presisere at jeg her følger samme konsept av representasjon i det offentlige som Nadim har gjort i sitt kapittel. Det er ikke bare det å få mulighet til å delta som er nødvendig, men også det å være i stand til bestemme hvem man skal bli forstått som når man deltar i de ulike typer media (Midtbøen, 2017, s. 42). Den siste delen av representasjon ser hun nærmere på i en studie av minoritetsgrupper og deres opplevelse av medier og det offentlige rom. Det kommer frem at de som er minoritetsgruppene, enten på bakgrunn av etnisitet eller religion, ikke opplever det direkte vanskelig å delta i det offentlige, men at det heller er problematisk *hvordan* de kan bli fremstilt av andre når de deltar i det offentlige (Midtbøen, 2017, s. 42-43). Dette gjelder tradisjonelle medier, hvor journalister og redaktører er de som er med på å skape et bilde av at de er minoriteten med stor M. Dette kan igjen bidra til hvordan de blir definert og kan være med på å endre hvordan deres ytringer blir oppfattet i det offentlige, at de plutselig uttaler seg for en hel gruppe og ikke bare som en enkeltperson (Midtbøen, 2017, s. 43). Som tidligere nevnt har man gjennom å delta i sosiale medier, kontra tradisjonelle medier, mulighet til både å produsere og distribuere sitt eget innhold. Man har i den grad en langt større mulighet til å forme selv hva slags identitet en skal stå for når man ytrer deg i det offentlige rom. Dette kan man i stor grad forstå som et positivt element for de som er minoriteter og ønsker å delta i det offentlige, men ikke vil ta en risiko på å bli fremstilt på feil måte. Sosiale medier kan med andre ord bidra til å fremme at flere med minoritetsbakgrunn på en enklere måte kan bli representert i det offentlige rom uten at de blir talsperson for en hel gruppe.

Geografisk lokasjon

Det var begrenset med data for denne gruppen, og det var lite som tydet på at de i periferien var mindre inkludert enn de rundt sentrum. Det styrkes av det vi så tidligere hvor det bare er små deler av befolkningen som ikke har internett og at rundt 70% besøker Facebook daglig. De som ikke har Facebook er ikke fordi de mangler tilgang. Jeg nevnte i forrige del at man kunne bo i utsatt områder og dette kunne kanskje gjøre at man ikke var en aktiv bruker, men forskning viser at geografisk posisjon ikke ser ut til å ha noen effekt på hvorvidt folk engasjerer seg politisk og deltar i debatter på digitale medier (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 21). Dette igjen styrker at det er lite som tyder på at det finnes noen systematisk

prosess som hindrer folk i å engasjere seg til å bidra til den demokratiske prosess på sosiale medier, dette ser ut til å gjelde for alle de fem gruppene.

4.1.5 Avslutning

Jeg skal her oppsummere litt av det som var mest aktuelt for negative konsekvenser rundt muligheten til å inkludere alle personer. Fra perspektivet om negative tendenser kunne det se ut som at det var et vanskeligere utgangspunkt spesielt for kvinner og mennesker med innvandrerbakgrunn til å fritt slippe til i den offentlige sfæren på bakgrunn av blant annet netthets og hatprat. Andre faktorer som viste til en negativ tendens var hvordan eldre ser ut til å ikke mestre, eller i alle fall ta i bruk, ny teknologi. De yngre så ut til å få et forsprang. Dette medfører til at yngre er de som er mest aktive, og som igjen gjør at eldre kanskje ikke slipper like mye til her. For klasse og geografisk posisjon så ikke det ut til å være tydelige mekanismer som medførte til ekskludering fra offentligheten.

Fra det positive perspektiv var det først og fremst interessant at det var lik representasjon av kvinner og menn på Facebook, som er det mest brukte sosiale mediet basert på den norske befolkningen. Dette gjør også at man ser tendensen til at det inkluderer langt flere grupper enn bare kvinner, da hele 70% av den norske befolkningen logget på Facebook minst en gang om dagen. I tillegg til dette så man at yngre nå er bedre representert i demokratisk deltakelse enn tidligere, og at eldre gjerne bruker mer tradisjonelle medier når de ønsker å delta i offentligheten, dermed blir de ikke ekskludert. Man ser at sosiale medier også ga bedre muligheter for personer med innvandrerbakgrunn til å bedre påvirke sin representasjon i det offentlige. For øvrig så man at geografisk posisjon og klasse var av lite betydning.

Det er helt klart noen utfordringer for etterlevelse av dette kriteriet, men basert på analysen vil jeg si at det tenderer mer mot økende grad av inklusjon, enn at sosiale medier har bidratt med nye mekanismer som aktivt medfører til ekskludering av bestemte samfunnsgrupper. Kvinner har som følge av dette blitt mer aktiv i sine politiske deltakelser, spesielt gjennom protester og aktivisme gjennom internett. Yngre har også i større grad fått en mer aktiv stemme og rolle i det norske offentlighet enn de hadde før sosiale medier. Jeg vil derfor si at det ser mer ut til at sosiale medier har økt muligheter for inkludering i offentligheten enn at det har hatt en negativ effekt på dette.

4.2 Analyse

4.2.1 Inklusjon av alle tema: Kan alt diskuteres på sosiale medier?

I dette delkapittelet skal jeg gjøre en analyse for å belyse hvordan vi som borgere klarer å etterleve idealet om at alle typer tema skal kunne diskuteres. Først vil jeg, som i forrige kapitte, kort gjøre rede for hva som ligger i det andre kriteriet. Deretter vil først legge frem de negative tendenser, så de positive. For å enklere gi en oversikt over hvilke mekanismer som tilbyr positive og negative effekter vil jeg ta for meg bestemte temaer som kan forstås som mer kontroversielle. Jeg vil avslutte kapitelet med en oppsummering av de mest aktuelle funn og noen refleksjoner rundt deres betydning.

Grunnen til at jeg har valgt de tema jeg skal presentere her er at i norsk offentlighet i dag er det de jeg oppfatter som de mer betente eller kontroversielle, hvor det er fort at man kan oppleves å si noe feil og at graden av politisk korrekthet er høy. Dette kan så gjøre det vanskeligere å ta opp slike tema til debatt. De aktuelle temaene jeg vil bruke i analysen er integrasjon og innvandring, religion generelt, islam, religiøs ekstremisme og LHBT. Det er i norsk sammenheng gjort mest tidligere forskning på tematikk som omhandler religion og innvandring, men det er også mye fokus på islam og det er derfor jeg har dette som en egen tematikk. I tillegg har vært gjort en del forskning også på hvordan vi forholder oss til religiøs ekstremisme og ytringsfrihet, spesielt etter reaksjonene man så som i forbindelse med Muhammedkarikaturen (2005-2006) og Charlie Hebdo (2015). Det siste tema jeg nevnte er LHBT og det har ikke vært gjort så mye forskning på dette som tema i tilknytning til ytringsfriheten i Norge, men jeg vil fortsatt benytte meg av den lille empirien som finnes her, i analysen. To andre tema man kanskje anser som aktuelle er klimadebatten og vaksinedebatten. På bakgrunn av manglende forskning gjort på dette i det norske samfunn som har relevans for dette oppgaven, har jeg ikke kunne tatt for meg disse to temaene i analysen.

4.2.2 Gjennomgang av det andre kriteriet

Det andre kriteriet bidrar til å utfylle det første kriteriet som omhandler inklusjon av alle berørte parter, i den forstand at det handler om å inkludere alle typer tema. Dersom det er en fri å åpen tilgang til alle å delta i det offentlige, men at man ikke får ytret seg om religion eller økonomi så vil det være lite hensiktsmessig å tillate alle å delta om de ikke kan ta for seg de tema man ønsker. Det skal altså være en åpen og fri flyt av kommunikasjon, og en lik fordeling av hvem som skal få si hva, og videre må det være slik at alle som deltar i den

offentlige sfære skal ha rett til å ta opp det tema de måtte ønske (Habermas, 2008, s. 82). Det innebærer også at man forholder seg respektfullt til de temaene som blir tatt opp, selv om man er uenige med de som fronter de ulike temaene, for det er dette som er grunnlaget for at man har en god demokratisk offentlighet (Habermas, 2008, s. 4). Dette er viktig for den demokratiske standard, at alle aktualiteter kan bli tatt opp til debatt uten at man blir hindret, slik blasfemiparagrafen i Norge kunne gjøre før når det gjaldt diskusjoner om religion.

4.2.3 Er det noen temaer som er tabu på sosiale medier?

Som nevnt i innledningen på dette delkapittelet vil jeg fokusere på fem bestemte temaer for denne analysen. Jeg vil starte med å se på religion generelt, og ikke en bestemt religion. Så vil jeg se på islam, hvor tar for meg denne religionen spesifikt ettersom det er et ganske omdiskutert tema i norsk offentlighet. Så vil jeg se på religiøs ekstremisme som et eget tema, da det skiller seg fra den generelle diskusjonen om religion. Deretter tar jeg for meg innvandring og integrasjon, et tema som har vært preget av et økende press av politisk korrekthet og derfor kan være et kontroversielt tema for mange. Det siste tema er LHBT, hvor det er begrenset med tidligere forskning, men jeg vil fortsatt inkludere det i analysen spesielt med tanke på hvordan debatten rundt transpersoner har blitt et mer betent tema de siste årene.

Religion

Er det betent å diskutere religion i offentlige rom i Norge i dag? Man antar kanskje at religion som tema ikke er like kontroversielt som før, dette blant annet fordi vi er et langt mer sekularisert samfunn, og siden blasfemiparagrafen ikke lengre er en del av norsk lov så kan man anta at religion som tema ikke lengre er like kontroversielt?

Selv om det har vært økning i omtale av religion, så er det ikke et spesielt aktuelt tema som blir mye omtalt og diskutert. Tidligere forskning viser at rundt 15% av de man anser som *tunge brukere* av nettmedier delte sin mening på nett om religion i løpet av det siste året, fra når surveyen ble gjort, versus 9 prosent av de som man kan anse som tungbrukere av mer tradisjonell massemedia (Lundby, 2017). Det kan tyde på at det er en noe begrenset gruppe mennesker som tar opp tema religion, og at dette gjelder både i tradisjonelle medier og i digitale medier. Disse to gruppene mediebrukere har til felles at de begge mener at det bør være mer dekning av religion, og da med et langt mer kritisk blikk enn det er nå (Lundby, 2017). Dette kan peke mot at religion enda ser ut til å være et kontroversielt tema som folk unngår å diskutere i full offentlighet. Man kan også forstå det som selvsensur, da man ser at

det er et savn etter dette som tema, men at veldig få tørr å ta det opp. Mekanismen selvsensur har man sett effekten av i det først kriteriet, men for dette kriteriet vil det kunne bety at temaer man kan anse som kontroversielle eller preget av stor grad politisk korrekthet i mindre grad vil bli inkludert i debatter i norsk offentlighet. Denne mekanismen ser ut til å påvirke både tradisjonelle og digitale medier.

Islam

Man ser at religion generelt ikke er så veldig aktuelt som tema i debatter, men at islam spesielt ble overraskende mye dekket i tradisjonelle medier i 2015, og man så på dette tidspunktet at norsk presse dekket saker om islam i langt større grad enn andre religioner (Lundby, 2017). Dette bidrar til å vise hvordan det er et stort fokus på islam som tema, men er dermed ikke sagt at dette er et tema en fritt kan ta for seg i det offentlige rom uten å støte på konsekvenser. Islam som tema i debatt skaper mange reaksjoner da mye av det som ble dekket kan knyttes mot Charlie Hebdo. I lys av en slik hendelse kan dette fort påvirke hvordan folk forholder seg til dette som tema, at noen blir mer kritisk mot religion fordi de mangler annen kunnskap enn det de får fra nyhetene. Det man ser fra forskning gjort på dette området er at det vil være mindre sannsynlig at man ytrer seg kritisk om islam i det offentlige, og heller oppsøker familie og venner (Lundby, 2017). Ut i fra dette kan man forstå med at det er tryggere å diskutere kontroversielle tema i nære relasjoner (Lundby, 2017). Det man ser er at om man har meninger som kan gjør at en fremstilles som rasist, fiendtlig innstilt mot islam eller lignende, blir mekanismen selvsensur synlig da man ikke ønsker å bli fremstilt slik offentlig. Dette peker i retning mot at man ikke kan inkludere alle type tema til debatt, spesielt om det er et kontroversielt tema hvor din mening ikke er forenelig med majoriteten (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 51-53).

Religiøs ekstremisme

Temaet religiøs ekstremisme gjør nok at mange tenker på islam, ut ifra at det er et tema med stor mediedekning, men det kan like fort gjelde for kristne radikale grupper i USA eller religiøse overgrep i Asia (Lundby, 2017). Det man ser fra tidligere forskning er hvordan det er bare en mindre andel av befolkningen som tyr til internett når de skal diskutere dette tema, og de fleste er langt mer reservert når det kommer til å diskutere slikt på sosiale medier (Lundby, 2017). I tråd med det vi så om islam tidligere er nok dette også et kontroversielt tema som best diskuteres med en mindre og intim krets, og at man foretrekker slike samtaler offline og ikke online (Lundby, 2017). Dette tyder også på at temaet religiøs ekstremisme

kanskje ikke er like enkelt å få inkludert til debatt i det offentlige rom, og man ser spesielt utfordringer med dette på sosiale medier. Her kan tidligere forskning benyttes å avdekke hvilken mekanisme man ser ligge til grunn for denne barrieren med at jo mer kompleks og sammensatt et offentlig forum er, jo mindre sannsynlig er det at man vil diskutere kontroversielle tema (Lundby, 2017). Det man så kan trekke ut fra dette er at man finner igjen selvsensur her. På bakgrunn av hvordan sosiale mediers sammensatte og komplekse struktur er, vegrer mange seg fra å ta opp kontroversielle tema her.

Innvandring

Man ser fra tidligere forskning at det er tendenser til at de med innvandringskritiske holdninger vegrer seg for å diskutere temaet innvandring og integrasjon på bakgrunn av hvilke sosiale reaksjoner dette kan få, men det kan se ut til at de er mer opptatte av konsekvensene det vil kunne medføre for seg selv, enn de som kritiseres (Midtbøen, 2017, s. 55; Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 46). Om man ser på undersøkelser gjort på holdninger norske borgere har på hva slags type ytringer som skal tillates, kommer kritiske holdninger til kontroversielle tema veldig mye dårligere ut i sosiale medier enn i de redaksjonelle mediene. Forskningen peker på funn som tenderer mot et ønske av mer regulering for hva man kan si om minoritetsgrupper på nettmedier (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 78-79). Man ser også fra forskningen av selv om mange velgere har innvandring som en av de viktigste sakene og at et flertall i befolkningen ønsker å få en strengere innvandringspolitikk, så vil det være en sosial risiko om man så ytrer seg kritisk om dette tema (Midtbøen, 2017, s. 46-47). Dette kan tyde på at selv om det er et tema mange bryr seg om, så er det så kontroversielt at ingen helt våger å ta det opp i den offentlige sfære. For å gi et tydeligere bilde på tendensen ovenfor vil jeg gi et eksempel som omhandler avisen VG. De måtte under flyktningkrisen i 2015 se seg nødvendige til å deaktivere kommentarfeltene i saker som omhandlet dette. Dette på bakgrunn av at man så en del ufine, og langt fra politisk korrekte, kommentarer om flyktningene som det ikke gikk så bra med. Da ringte en journalist fra VG til noen av de som hadde lagt igjen litt krasse kommentarer og stilte dem til veggs på direkten om hvorfor de hadde ytret seg slik¹. Dette er noe uvanlig og gjaldt noen ganske ekstreme ytringer, men det bidrar fortsatt til å styrke opp under en mekanisme man ser for

¹ I denne saken forklarer VG hvorfor de gjorde hva de gjorde, både når det kommer til å stenge kommentarfelt og slette kommentarer, samt de forklarer om oppringing av de som la igjen de mest grusomme kommentarene. <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/5xGpO/derfor-ringte-vg-kommentarfelt-deltakere> hentet 06.10.2020.

alle de aktuelle teamene her, nemlig selvsensur. Dersom man ser hvordan et av Norges største mediehus tar direkte kontakt med de som ytrer seg kritisk om kontroversielle saker, vil dette kunne skremme andre fra å ytre seg om de har en minoritetsmening om et betent tema. Dette bidrar til å tydeliggjøre effekten en slik mekanisme har. I tillegg ser vi her hvor mye selvsensur kan ha å si for å sette barrierer om å bringe opp aktuell tematikk i det offentlige i frykt for sosiale reaksjoner, selv om det er et tema mange norske velgere brenner for.

LHBT

Når det gjelder tema som omhandler LHBT i Norge ser man at det er gjort en del forskning om denne gruppen, men det er gjort lite til ingen studier tilknyttet ytringsdebatten rundt dette, spesielt når det kommer til fokus på hatprat og netthets (Nadim, Fladmoe og Wessel-Aas, 2016, s. 158). Det forskning på dette tema viser er at det er veldig lav aksept for ytringer som kan virke krenkende eller nedsettende om LHBT-personer, som forøvrig gjelder også for gruppen muslimer og innvandrere (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 27-34). Det som også framkommer vedrørende denne tematikken er hvordan forskningen viser at folk er åpen for delvis strengere sanksjoner mot de som kommer med nedsettende ytringer mot LHBT-personer (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 32). Dette er igjen mekanismen av selvsensur og begrensning man ser på bakgrunn av de ulike sanksjonene man forventer vil følge dersom man ytrer seg "feil" om dette betente tema. Det er hovedsakelig sosiale sanksjoner man ser på her, og i noen tilfeller er også personer positive til sanksjoner som utestengelse, eller lignende, fra det sosiale mediet hvor ytringen skulle funnet sted (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 33).

4.2.4 Er sosiale medier åpne for alle typer tema?

Jeg skal nå flytte fokuset over på det positive for kriteriet om inklusjon av alle tema i den offentlige sfære. Jeg vil gå gjennom de samme tema som i forrige delkapittel, men her vil jeg se på hva som ser ut til å være støttende prosesser og empiri til at man faktisk kan ta opp slike kontroversielle tema til debatt i det offentlige, uten å bli stengt ute fra resten av samfunnet.

Religion

Når vi ser på ser lit mer på hva som diskuteres på nett, så kan man ut ifra tidligere forskning se temaet religion og livssyn er svært aktuelt. Det er rundt 40% av det aktuelle utvalget som sier å ha diskutert innenfor denne kategorien (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 63). Det man så for den negative var at de hadde ulike utvalg og de opererte med tunge brukere, mens

denne studien har ikke gjort et skille blant den type bruker, og man ser da at det er ser mer positivt ut for å kunne diskutere religion. Dette ser ut til å gi indikasjoner på at religion og livstro er noe som mange både tør og faktisk velger å ytre seg om på nett, som igjen gjør at strukturen til sosiale medier kan forenkle mulighetene til å diskutere de temaene man mener noe om. Ifølge studien har nesten halvparten av utvalget diskutert temaet religion. Dette gir ikke indikasjoner på at det er noen form for selvsensur som ligger som et stort mørkt teppe over den norske offentlighet. Her ser man at ved å dele nyheter og informasjon om religion så bringer man dette tema opp offentligheten gjennom dagsorden, og dette kan igjen bidra til å gi økt aksept for å snakke om slike tema.

Islam

Spesifikt for religionen islam har man sett at det er mye dekning om dette i media, men hva betyr dette for debattene? Det man ser er at det er en økning i grupper på Facebook som er kritiske til både islam og innvandring som har skutt fart de siste årene. Tidligere forskning på dette området viser at slike grupper hovedsakelig er arenaer for deling av informasjon, men at det også er en økning i kommunikasjon i disse gruppene. Om man tar utgangspunktet for hvordan de ble stiftet kan man derfor tenke seg at det er større grad av åpenhet for å diskutere temaet religion, nærmere bestemt islam (Haanshuus og Jupskås, 2017, s. 161). Et godt eksempel på dette er gruppen SIAN i året 2020 har tatt steget ut fra Facebook, og til å gjennomføre fysiske møter i offentligheten for å fremme sin sak, som i dette tilfellet er ganske kritisk mot islam. Det man ser av utviklingstrekk for slike grupper er at medlemstallene er økende, og at de blir oppfordret til å dele budskapet med venner og bekjente, noe som kan bidra til å sette ønsket tema mer på dagsorden og at det er gjennom deres arbeid online at dette lar seg gjøre (Haanshuus og Jupskås, 2017). Gjennom en slik organisering på Facebook kan de bruke sin interesse i bestemte nyheter til å gi et økt press på å få dette tema på dagsorden, da redaksjonelle medier i stor grad lar seg friste med økt deling, likerklikk og lignende.

Religiøs ekstremisme

Når det gjelder tema religiøs ekstremisme viser det seg fra tidligere forskning at dette er noe folk faktisk snakker om, s hele 60% av de spurte sa at de hadde diskutert dette tema med noen andre minst en gang i måneden (Lundby, 2017, s. 4). Videre ser man også at 2/3 av de som diskuterer religion på en ukentlig basis også sier at de diskuterer religiøs ekstremisme like ofte, dette kan være av at mye av det som dekkes om religion i nyhetene kanskje

omhandler en form for ekstremisme (Lundby, 2017, s. 5). Her vil jeg også påpeke at man, i stor grad, ser hvordan dagsorden bidrar til å skape åpenhet om det aktuelle temaet blant borgerne. Med dette mener jeg at redaksjonelle nyheter, i stor grad, kan bidra til å skape åpenhet om temaer som er kontroversielle ved å dekke dem i tilstrekkelig grad, og heller ikke være redde for å være kritiske som vi så tidligere i kapitlet. Dersom nyheter omhandler konflikter og kontroversielle temaer vil dette føre til økt engasjement, og som igjen kan bidra til at flere vil både ønske og tørre å snakke om det både online og offline.

Innvandring

Når det gjelder innvandring så man at dette var et tema mange hadde en mening om, men som man skulle tro ikke mange ville diskutere på bakgrunn av frykt for sosiale reaksjoner. Det som forekommer fra tidligere forskning er at dette er et tema som det er vanlig å dele innhold om på sosiale medier, der 54% av de delte nyheten omhandler konflikt, og at det på Facebook er 17% av delte nyhetssaker som dreier seg om temaet innvandring (Wold, 2020, s. 10). Fra denne forskningen ser man at innvandring er fjerde mest delte tema, og at på topp lå politikk på 23%, så skillet mellom disse temaene er ikke så veldig stort. Dette gjelder deling av nyhetssaker på Facebook, og mer spesifikt om å diskutere dette tema har man også fra tidligere forskning sett at innvandring var oppført som det mest diskuterte tema blant deltakerne i denne studien, hvor hele 52% sier å ha diskutert dette tema på nett (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 63). Ut ifra disse funnene vil jeg hevde at det er god grunn til å anta at man ikke kan si at det ligger stor grunn til å se på dette som et kontroversielt tema man ikke skal kunne tørre å ta til debatt. Med dette utgangspunkt ser det ut som at sosiale og redaksjonelle medier kan spille godt på lag når det kommer til i å forme en dagsorden som dekker all ønsket tematikk i offentlighetens lys, hvor kritiske holdninger til slike tema også er velkomne.

LHBT

Når det gjelder siste tema ut så man hvordan flere hadde utfordringer med å ta opp dette tema fordi det var ikke så høy aksept for nedsettende ytringer. I tillegg så man også et ønske om litt strengere sanksjoner fra noen for de som kom med nedsettende ytringer her. Det som også er interessante funn er at aksepten over tid har blitt noe bedre, man ser at fra 2013 – 2015 så har studien kommet frem til at det er en noe mer økt aksept for nedsettende ytringer om disse temaene (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 47). Noe annet jeg også ønsker å belyse i denne sammenheng, er at man snakker om nedsettende ytringer med en litt mer økt

aksept. For dette er det jo rimelig å tenke at kritiske ytringer om dette tema også vil være mer akseptert dersom det i større grad er greit med nedsettende. Dersom denne utviklingen fortsetter vil det kunne anses og være et tegn på at man fritt bør kunne få diskutere dette tema også, både de som tilhører ytterpunkter og det store flertallet i midten. Dersom man kan diskutere dette uten å være nedsettende, vil det jo være mindre grunn til å frykte stigmatisering som homo- eller transfobisk. Akkurat dette hvordan man fremsetter en kritisk holdning vil jeg se nærmere på i neste analysekapittel.

4.2.5 Avslutning

For det negative så man at det var en mekanisme man så igjen for de fleste av disse temaene, hvordan man vil bedrive selvsensur. Dette fordi man frykter hvilke sanksjoner en kan få som respons for å bringe opp et kontroversielt tema og ha en mening som ikke støttes av den tause majoriteten. Ved at mange her kanskje opplever at dette er et tema som er skummelt å ta opp i offentligheten, spesielt på sosiale medier kan være fordi det er en ny og kompleks struktur som gjør det vanskelig å vite hvordan man skal ta fatt på dette. Dette gjelder spesielt om det er med et kritisk utgangspunkt på en betent tematikk.

Fra det jeg la frem av positive tendenser var det tydelige positive endringer over tid, som viste at både redaksjonelle og sosiale medier, i stor grad, var åpen for både å dele og diskutere tematikkene som var bragt opp som kontroversielle. Dette gjaldt i overaskende stor grad temaet innvandring som man ut ifra den første delen av analysen ikke skulle tro var like mye diskutert, men man så at hele 50% av de som deltok i studien hadde diskutert dette den siste tid. I tillegg så man hvordan folk hadde en avslappet og åpen holdning til å diskutere både religion og religiøs ekstremisme, men at det kanskje her var mer på privaten enn på nett, men fortsatt ikke et tema man direkte unngikk.

For å oppsummere så vil jeg si at tendensene virker til å lene mer mot det positive enn negative. Dette fordi de negative utfallene handler i mye mer grad av nedsettende og negative kommentarer enn direkte kritiserende. Selvsensuren ser ikke ut til å være en mekanisme, som for dette idealet, forhindrer kritiske diskusjoner om kontroversielle tema, heller er det visse type ytringer det er mindre åpenhet for. Det er en økende grad av aksept selv for nedsettende ytringer, selv om det er en liten andel så er det fortsatt en positiv tendens, og når man ser hvor mye av interesse norske borgere har i nyheter som fokuserer på konflikt, så ser man jo at vi ser ut til å ønske engasjerende innhold som inviterer til debatt. Alt i alt vil jeg si at det finnes

noen barrierer, men de som kan se ut til å bli påvirket av dem blir det mer på grunn av *hvordan* de ytrer seg om disse temaene, enn at det er temaene som i seg selv ikke skal være tillatt.

4.3 Analyse

4.3.1 Inklusjon av alle argumenter: Er alle typer ytringer tillat?

I forrige delkapittel så man hvor bra vi inkluderte tema i norsk offentlighet, i denne analysen skal jeg se nærmere på debatter rundt de tema og status for hvordan vi etterlever kriteriet om å tillate alle typer argumenter. Noe av den samme empirien vil derfor også være relevant her. I denne analysen vil jeg se på hvor takhøyden er for typen ytringer rundt de aktuelle temaene religion, islam, religiøs ekstremisme, innvandring og LHBT. Jeg vil først kort gjøre rede for hva som ligger til grunn for kriteriet. Analysen vil ha lik struktur som foregående kapittel, hvor jeg ser på de negative tendenser og så de positive. Jeg vil avslutte med å gjøre en liten oppsummering av aktuelle funn og noen refleksjoner rundt dette.

Som nevnt vil fokuset være på de samme fem temaene som jeg så på i forrige kapittel, men jeg vil se på dem fra en litt annen vinkel nå ut ifra at jeg fokuserer på det tredje kriteriet som omhandler inkludering av alle typer argumenter. Basert på forrige kapittel så man en tendens til at disse temaene var aktuelle for å bli diskutert i det offentlige rom i større grad enn at det var systematiske mekanismer som holdt oss tause om disse temaene. Målet med denne analysen er at jeg vil se nærmere på debattene om de aktuelle temaene for å kartlegge hvor takhøyden er når det kommer til aksept rundt typer ytringer/argumenter. Dette vil jeg kunne bruke til å se i hvor stor grad vi klarer å strekke oss etter idealet om å tillate alle argumenter.

4.3.2 Gjennomgang av det tredje kriteriet

Dette kriteriet handler om at det skal være mulig og åpent for alle argumenter. Dette går videre på å vise viktigheten av at når alle er inkludert og alle tema kan diskuteres, så man kunne si det man mener. Det er dette det tredje idealet hos Habermas er her for å forsikre oss om, at det skal i enhver debatt være en stor takhøyde for all type argumentasjon. Dette betyr ikke at det må være et bra argument, det skal være like mulig å komme med argumenter man kan anse som dårlige. I idealets rette forstand handler det også om sannferdighet hos Habermas, som jeg påpekte i teorien har jeg gått bort fra dette å fokusert bare på hvor stor grad det er aksept for all type argumentasjon. Derfor vil fokuset være på hvor man kan se at borgere setter grenser for hva slags typer ytringer de mener det er aksept for. Det kan man forstå som viktig for den demokratiske prosess at man kan komme med alle typer argumenter, selv om de ikke er gode kan de fortsatt hjelpe med å danne nye perspektiver i sin helhet.

4.3.3 Debatter preget av selvsensur?

Jeg skal i denne delen av analysen se på de fem ulike teamene og ved hjelp av dem se hvordan graden av aksept for ulike ytringer er for disse. Det har i mye av litteraturen jeg henviser til vært brukt et begrep som kalles taushetsspiraler, men jeg vil oppfatte det på samme måte som selvsensur. Den er i korte trekk en teori som påpeker hvordan vegrer seg fra å ytre seg på bakgrunn av at man innehar meninger motstridende med majoritetens mening, og man frykter sosial reaksjoner ved å bryte med majoritetens stemme (Midtbøen, 2017, s. 7 & 19). Jeg anser som sagt disse to til å være såpass like i hva slags effekt de belyser, så jeg vil fortsette å bruke begrepet selvsensur for å ikke skape en terminologisk forvirring.

Religion

Den første debatten jeg skal se på er den om religion, og jeg vil her bruke empiri fra forrige kapittel for å illustrere den mest typiske mekanismen som viser hvor "grensen" for tolererbare ytringer går. Et interessant element fra tidligere forskning viser hvordan ordlyden av spørsmålene har mye å si. Det viser seg at 70% av utvalget er åpne for kritikk av religion, men ved spørsmål om hvordan de forholder seg til hån av religion er det bare rundt 29% som stiller seg bak dette (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 23). Kritikk kan anses som en positiv funksjon i debatter, mens hån ikke har det, og når man ser på debatter rundt tematikken religion ser det ut til at det er lite spillerom utenfor kategorien kritikk, noe som indikerer begrensning i hvordan man kan argumentere rundt dette (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 23). En annen studie viser også hvordan yngre mener at religion bør bli mer tatt opp i media, og at det gjerne skal være med et humoristisk og satirisk preg, noe som kan tyde på det er en viss forsiktighet på hvordan man våger å ytre seg i denne debatten (Lundby, 2017, s. 16). Man ser altså ut ifra tidligere forskning at når det gjelder religion er det satt en grense ved kritikk, at ingenting utover dette ser ut til å være like akseptert. Samtidig ser man også at yngre brukere mener det er for lite satirisk innhold om religion, noe som kan tyde på at de vokst opp med statskirken og blasfemiparagrafen er mer forsiktige med hvilken type ytringer man anser som akseptable om religion? I så fall tyder dette på at selvsensur er en tydelig mekanisme her, og at det er en viss fare for at det vil kunne "smitte" over på yngre personer dersom det er lite rom for satire og hån om religion blant resten av samfunnet. Dette problematiserer hvor mye man kan etterleve idealet om alle typer argumenter.

Islam

Når det kommer til debatten rundt islam så ser man hvordan tidligere forskning viser at det er noen grupper hvor man ser at det er mindre aksept for negative ytringer mot, enn andre. En av disse gruppene er muslimer, det er en mindre grad av aksept for både krenkende og nedsette ytringer om dem som en gruppe (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 34). Dette ser man kanskje i stor grad med hvordan SIAN, som er kjent for å ha provoserende og krenkende argumenter mot islam, ble møtt. Vi så også hvordan reaksjonene var når Siv Jensen brukte begrepet snikislamisering. Ingen av disse ble godt mottatt i norsk offentlighet på bakgrunn av deres ytringer. Noe som igjen gir indikasjoner på at det ikke er så stor takhøyde for hva slags ytringer man faktisk kan komme med. Som man så i avsnittet over så kan det se ut som om man setter grensen ved kritikk. Mekanismer man ser igjen her er selvsensur, at de personene som har lignende argumentasjon som kan virke krenkende mot islam, ikke vil tørre å stå frem i frykt for at de kan bli oppfattet som en dårlig person som tilhører den "dårlige siden" av debatten, som innehar sosial risiko (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 288).

Religiøs ekstremisme

For religiøs ekstremisme så har jeg sett på forskning rundt folks holdninger etter karikaturdebatten som følge av Charlie Hebdo i 2015, og man kan også tenke seg at det som skjedde som følge av Muhammedkarikaturene i 2006 også kan spille inn her. Jeg anser reaksjonene man så vedrørende publisering av karikaturene for religiøs ekstremisme, og knytter derfor dette opp mot folks holdninger til å tolerere publisering av slike karikaturer. Det man ser fra tidligere forskning er at mange borgere er enige om at man bør være restriktive med å publisere karikaturer som kan være krenkende (for alle religioner), fordi man ønsker å unngå unødig provokasjon og frykten for represalier eller vold (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 98). Dette kan også forstås som en slags selvsensur, men at denne mekanismen spiller på litt andre elementer enn det vi har sett tidligere, her er det ytre elementer som frykten for voldelige handlinger som er motivasjonen bak selvsensuren. Dette skiller seg fra tidligere hvor man ikke har villet bryte med de indre sosiale verdiene. Det man så nylig også var hvordan en fransk lærer ble halshugget som følge av å ha vist frem karikaturer, noe som skjedde i 2020, så denne frykten er nok høyst aktuell selv noen år etter studien jeg har referert til kom ut. Man ser dermed at når man beveger seg i nærheten av religiøs ekstremisme så er det stor varsomhet over hva man ønsker å tillate, spesielt da i frykt for ytre konsekvenser.

Innvandring

Innvandring er, som vi så i forrige kapittel, en debatt som mange har noe å si om, og målet i dette kapittelet er å kartlegge om det finnes mekanismer som gjør det vanskelig for personer å komme med visse typer ytringer. Tidligere studier har kommet frem til at det kan se ut som at å uttale seg kritiske til innvandring medfører at folk opplever stigmatisering og konsekvenser som påvirker dem sosialt (Midtbøen, 2017, s. 48). Videre her ser man at folk rapportere at de enten ikke vil ytre seg i frykt for de reaksjonene som kan møte dem, eller at de som har uttalt seg negativt til innvandring, og at det har endt opp med å koste dem på det personlige plan (Midtbøen, 2017, s. 48). Det er de med kritiske holdninger og argumenter mot innvandring som viser seg å være mer redd for reaksjoner, på bakgrunn av holdningene deres, enn andre (Midtbøen, 2017, s. 46). Ut ifra tidligere forskning gjort kan det se ut som at i denne debatten preger mekanismen selvsensur, i stor grad, de som argumenterer mot innvandring. Denne gruppen ser heller ikke ut til å være veldig bra representert siden de opplever frykt for eksklusjon dersom de fremmer sine argumenter i denne debatten.

LHBT

For den siste gruppen ser jeg på hvilken type ytringer det ser ut til å være tillat å komme med i debatten om LHBT-personer. I forrige kapittel så vi at det i liten grad var aksept for ytringer som kunne virke nedsettende på personer i denne gruppen, og det gjaldt egentlig for alle typer arenaer utenfor venner/familie. På sosiale medier var det bare en aksept på 10,5% og enda lavere igjen for kommentarfeltene til nettavisene (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 28). Innenfor familie og venner var det høyest aksept for ytringer om personer i denne gruppen som kunne virke nedsettende, men her var det bare rundt 25% aksept for slike ytringer (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 28). Det vil her se ut som at man generelt sett, selv i det private har en rimelig lav aksept for ytringer som kan virke nedsettende mot denne LHBT-miljøet, og det kan være med god grunn da dette er en gruppe som har opplevd sin andel hets og negativitet gjennom tiden. For idealets del kan det her se noe dårlig ut dersom man har så lav toleranse for typen argumenter som kan oppfattes nedsettende. Dette viser hvordan det er kanskje en stor grad av politisk korrekthet, spesielt innenfor denne debatten. Noe som igjen gjør det enda vanskeligere for de som er kritiske til å tørre å komme med sine argumenter uten å bli stemplet som en person med dårlig moral og risikere å bli ekskludert. Dette kan igjen føre til at man bare føler tilhørighet med de av

samme kritiske holdninger og dersom man kan få lov å komme med sine argumenter i en slik setting er det en viss fare for at ekkokammer dannes.

4.3.4 Folkeskikk på sosiale medier?

Jeg har nå vist til hvordan det kan være visse barrierer for enkelte argumenter i ulike debatter, hvor det er spesielt problematisk for nedsettende og hånlige. Kritiserende argumenter for de ulike debattene ser det ut til å være en vid aksept for. Er det virkelig slik at det er mekanismer som systematisk bidrar til å holde visse holdninger borte fra debattene om disse fem temaene? Eller er det rett og slett et element av folkeskikk som bidrar til at borgerne i noen tilfeller velger å ikke ytre seg? Det skal jeg utforske litt nærmere nå med utgangspunkt i de fem temaene.

Religion

For motargumentet av hvorvidt det er stor takhøyde for hvilke argumenter man tillater om religion, vil jeg bruke samme empiri som tidligere om en studie som viser at det er hele 70% som mener det er helt greit å ha kritiske ytringer om religion (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 23). Det viser seg også at det er et vist antall personer som akseptere hånlige ytringer, men som vi så var det ikke en stor del av utvalget. Det man kan forstå er at dette handler mer om hvorvidt man må være hånlig i sine ytringer for å få frem ønsket poeng i en debatt. Dersom det er unødvendig vil det tjene det fjerde kriteriet i langt større grad ved at man ikke fremsetter sårende kommentarer, da det vil være mindre aktuelt å blande inn følelser, så lenge man forholder seg respektfull til de man skal delta i debatt med. Så det kan virke som at man gjør mer en avveining her på om hvorvidt det er en nødvendig ytring eller ikke dersom den kan oppfattes som sårende eller nedsettende, og at det ikke er selvsensur gjennom frykt for hvilke sosiale konsekvenser det vil ha for deg å fremsette en nedsettende ytring (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 34). Kritik er en bredt akseptert når det gjelder ytringer om religion, og det kan tyde på at de som ikke ønsker å komme med sine ytringer gjør det mer frivilling basert på situasjonelle vurderinger heller enn at det er underkuet en systematisk tvang fra majoritetsstemmene.

Islam

For islam og aksepten rundt hva slags typer ytringer man godtar, er det her aktuelt å bringe inn SIAN igjen. Det er en fremvekst av flere slike grupper på sosiale medier som, vi har sett i sommer, holder offentlige møter offline så vel som online og de har blitt mer og mer

deltakende i ulike aspekt av den offentlige samtalen, hvor de faktisk kan komme med sine argumenter som er av en svært kritiserende grad, og holder islam ganske negativt (Haanshuus og Jupskås, 2017, s. 158). Som nevnt har dette blitt møtt med motstand, men det er ikke slik at de ytringer SIAN kommer med gjør at de utfører selvsensur, men heller at de gjennom en felles argumentasjon finner frem til en større stemme i det offentlige rom som hjelper dem å få frem sine poenger. Det er nok heller slik at det er få personer som støtter slik argumentasjon og at det derfor ikke er så mange av dem, men så lenge de følger norsk lov skal de etter kriteriet å dømme kunne få ytre seg, selv om det kan virke nedsettende.

Religiøs ekstremisme

Som jeg viste til når det gjaldt religiøs ekstremisme så er ikke dette et tema man diskuterer på en generell basis men ut ifra spesifikke hendelser, og for den tidligere forskning som er gjort er det karikaturdebatten og hendelsen med Charlie Hebdo som er den mest aktuelle å ta utgangspunkt i her. Dette er for at de grusomme reaksjonene på karikaturene kan anses som religiøs ekstremisme. Det som er et interessant funn fra studiet gjort rundt denne debatten er at det er faktisk en lik begrunnelse på hvorfor man bør være forsiktige når det gjelder publisering av karikaturer for alle de ulike religionene, og ikke bare for islam (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 97). Studien viser hvordan de gjør seg refleksjoner over hva konsekvensene kan være ved at man publiserer karikaturer, uansett hvilken minoritetsgruppe det er, og at dette kan bidra til å negativt stigmatisere disse gruppene eller føre til en økt grad av polarisering mellom ulike samfunnsgrupper (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 97). Igjen kommer vi tilbake til at det ser mer ut som at det her er at borgerne gjør seg opp individuelle vurderinger om hvorvidt man må ytre seg dersom den oppleves som sårende, krenkende eller nedsettende av mottakende gruppe. Dersom funksjonen bak argumentet kan komme frem uten å måtte være sårende mot noen andre kan man heller utvise god folkeskikk å ytre seg alternativt, da dette trolig vil løfte kvaliteten på den offentlige samtalen enn hva krenkende ytringer vil gjøre.

Innvandring

Innvandringsdebatten er noe som mange har en mening om og som med tiden har blitt mer og mer aktuell, etter flyktningkrisen startet i 2015 har det blitt enda mer fokus på innvandring og integrasjon i norsk offentlighet. Har dette resultert i at vi må stramme inn hvilke ytringer vi kan stå frem med i digitale medier? Det man kan se fra tidligere forskning er at det finnes noen ytringer som kan oppfattes som rasistiske eller nedsettende, men at dette bare er

ytterpunkter av det som foregår i denne debatten og at det er akseptert av en svært liten del av befolkningen (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 35). I tillegg ser man at det er en større grad av økt aksept blant flere borgere når ytringene har kritisk eller krenkende innhold om ulike minoritetsgrupper i samfunnet, også om de som faller i kategorien innvandrere (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 28 & 35). Altså ser man her igjen at det er tendenser til å tolerere ganske viktige typer ytringer som både kritisere og kan oppfattes krenkende, men at man overveier hvor nødvendig det er å ytre seg dersom oppfattes nedsettende eller sårende mot noen, spesielt minoriteter (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 35). Dette tyder som vi har sett tidligere på at vi har mer en grad av folkeskikk og personlige vurderinger som gjør at folk begrenser sin egen ytringsfrihet enn at det er en skjult mekanisme som sørger for å holde bestemte type ytringer borte fra offentligheten.

LHBT

Den siste debatten jeg vil se på er den som omhandler LHBT-personer, det er som jeg har påpekt tidligere en noe begrenset mengde med studier gjort på dette tema i lys av det jeg ønsker å se på i denne oppgaven. Det man ser her er lignende tendenser som vi har sett for de andre debattene, og det er at der er en større grad av aksept for krenkende ytringer om de som tilhører denne gruppen, enn aksept for ytringer som oppleves som nedsettende, denne trenden viser seg å være gjeldende for alle typer arena (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 28). Dette er som jeg nevnte tidligere en gruppe som kanskje har vært mer utsatt for hets og nedsettende ytringer og derfor er borgere litt mer opptatte av at de her skal bli bedre integrert i den offentlige debatten uten å oppleve å bli utsatt for dårlige folkeskikk. Det er altså slik at man foretrekker å heller rette fokus mot en bedre samtale hvor både krenkende og kritiske ytringer er velkomne, mens ytringer som bidrar til å skape splid og skiller mellom grupper er mindre velkomne da det ikke er det ønskede utfall. Ved å ha en respektfull diskurs er det langt mer sannsynlig at man kan bedre strekke seg etter de fire kriteriene og oppnå gode demokratiske utfall for samfunnet. Jeg skal i neste kapittel komme tydeligere frem på hvorfor det er viktig at man ikke med vilje prøver å skape splid å spille på følelser i debatter da dette utfordrer sakligheten i norsk offentlighet.

4.3.5 Avslutning

I første del av analysen så vi hvordan selvsensur var den mest aktuelle mekanismen. Disse går begge ut på samme mekanisme, at den indre frykten man føler for konsekvensene av å komme med en upopulær ytring vil kunne resultere i sosiale sanksjoner. Dette er noe som kan se ut til å være en aktuell mekanisme for ytringer som er litt utenfor det man kan anse som politisk korrekt og at det dermed kan anses som en sosial risiko å ytre dem, spesielt om kontroversielle tema. Et tema som så ut til å kunne skille seg litt ut var debatten om karikaturer knyttet inn mot religiøs ekstremisme. Det man så her var at det også var en ytre type frykt ved av man så hvordan religiøse ekstremister utførte represalier og voldelige handlinger i tilfeller hvor noen hadde publisert karikaturer av religiøse skikkelser, da spesielt av profeten Muhammed. Det var et flertall som mente man burde være restriktive med slike publiseringen og mange mente dette på bakgrunn av frykten for overnevnte handlinger. Totalt sett kan det se ut som at det er en del selvsensur rundt i de forskjellige debattene, og at det gjerne gjelder i de tilfeller hvor folk har holdninger som er utenfor det majoriteten anser som politisk korrekt.

Når det gjelder de positive tendensene som har vært rundt disse debattene så ser man at det kanskje ikke er slik at det er en tvungen selvsensur i den grad av at det er en indre type frykt som forårsaker at folk ikke ytrer seg. Det som det heller kan se ut som er at når det gjelder hvorvidt folk velger å ytre seg eller ikke, så er det basert på individuelle vurderinger gjort av borgerne på hvorvidt denne ytringen tjener sin funksjon i debatten eller om det heller bidrar med å være nedsettende eller sårende mot en gruppe eller et individ. Det man så gjør er at man forstår hvordan en ytring har konsekvenser og at man derfor unnlater å dele ytringen sin dersom den medfører noe som kan skade kvaliteten av den gode offentlige samtalen. Dette kan man forstå mer som folkeskikk, hvor man følger gode etiske verdier som sørger for en god ytringskultur. Det er stort spillerom for å komme med både krenkende og kritiserende ytringer om de ulike temaene, men man kan se at der er noe variasjon i grad av aksept. Det er tydelig av borgere veier opp nytteverdien av sine argumenter opp mot hva den negative konsekvensen av ytringen kan være for spesielt minoritetsgrupper.

Ut ifra denne analysen ser det for min del ut som at det er selvbegrensning av ytringsfrihet som følge av personlige vurderinger som følge av det man forstår som folkeskikk. Det er ikke en ulmende frykt blant den norske majoritet for konsekvenser dersom de ikke bedriver selvsensur. Det er klart at det finnes tendenser til selvsensur, men dette gjelder i aller høyeste

grad mer for de man finner ytterst i periferien av politiske høyre og venstre, og de holdninger som representeres av dem er noe man ikke ser noe særlig til ellers av borgerne i samfunnet. De ser ut til å utvise en bedre form for folkeskikk og begrenser sine ytringer på grunn av dette, og ikke frykt som sagt. Den eneste store trusselen her vil jeg si er det rundt dette vi så med karikaturer og religiøs ekstremisme, det var noen som fryktet handlinger av vold som konsekvenser av dette og ønsket og være mer restriktive, men det var også en stor gruppe av disse som mente at det skulle være for ikke å publisere innhold som kan virke sårende, og det gjaldt uansett religion. Dette peker også tilbake på at om man ikke kan få frem et poeng uten å være frekk eller sårende mot noen andre, hvor viktig funksjon kan det argumentet ha? Det er dermed mer at man gjør beviste valg om å ikke ytre seg dersom man ikke har noe positivt å tilføye en debatt, heller enn at mesteparten av norske borgere går rundt og frykter konsekvensene dersom de faktisk sier det de mener. Dette gjør at høflighet i de fleste tilfeller kan forstås som noe positivt som ikke hindrer ytringsfriheten, så lenge man ikke går for langt, slik noen frykter skjer nå med tanke på politisk korrekthet.

4.4 Analyse

4.4.1 Argumentets kraft: Lever sakligheten på sosiale medier?

Vi har nå sett hvor viktig det er å inkludere alle personer, temaer og argumenter. Hvor leder dette om det ikke er argumentene som bærer kraft i offentligheten? Jeg skal i denne delen av analysen se på empiri fra tidligere forskning for å se hvordan vi etterlever idealet om saklighet gjennom argumenter i norsk offentlighet i dag. Er det slik at vi på sosiale medier forholder oss rasjonelt til argumenter eller er det andre mekanismer som faller under det Habermas kaller strategiske handlinger som råder? For å undersøke dette vil jeg først redegjøre kort for det fjerde kriteriet. Så kommer selve analysen, hvor jeg fokuserer på fire bestemte fenomener. De aktuelle områdene vil være hets og latterliggjøring, «fake news», tillit til media og ekkokammer. Det vil først være de negative tendenser, før jeg så legger frem de positive tendensene. Til slutt vil jeg gjøre en oppsummering av de mest aktuelle funn og noen refleksjoner rundt dette.

Disse fire fenomenene ser jeg som noen av de største truslene mot saklighet i den norske offentlige samtalen. I de to pågående prosjektene jeg har nevnt tidligere, den nye kommisjonenes vurdering og status for ytringsfriheten 2020-2021 er dette også fokusområder. Fake news har blitt et begrep som er overalt på sosiale medier i dag og misbrukes i stor grad i politikken, derfor er det svært viktig å forstå effekten dette kan ha på den offentlige sfæren og demokratiet generelt. Manipulasjon av fakta og informasjon svekker muligheter for kraften av det bedre argument. Det samme gjelder når det kommer til mistillit til media, om vi ikke har gode kilder til å innhente fakta så vil dette forvirre vårt bilde over hva nødvendig informasjon, som vil igjen vil svekke mulighetens vår til å ta saklige og informerte valg basert på argumenter. Som vi har sett tidligere i oppgaven er netthets aktuelt når det kommer til alle kriteriene til Habermas, og det vil også kunne ha svært alvorlige konsekvenser ved at visse grupper argumentasjon ikke blir synliggjort og dermed svekker dette idealet om det bedre argument som avgjørende. Ekkokammer er med fordi det har vært et tema som har vært mye debattert opp mot hvordan det kan true demokratiet dersom man blir mer og mer polarisert, og hvordan dette kan føre til at vi ikke møtes til debatt eller får nyanserte bilder av den virkelige verden.

4.4.2. Gjennomgang av det fjerde kriteriet

Idealet om det fjerde kriteriet tilsier at det er gjennom kraften av det bedre argument at vi som borgere forenes bak en offentlig mening. Det som her er greit å nevne er at når man

snakker om en konsensus eller en vinnende offentlig mening, så er dette basert på det som har fått størst oppslutning, og det betyr ikke at alle og enhver som har deltatt i debatten er enige og sluttet seg bak et felles argument (Habermas, 2006). Det som gjør at man skal oppnå en slik konsensus er på bakgrunn av argumenter, ikke følelser, maktbruk eller lignende, men den derimot den tvangløse tvangen av det bedre argument (Habermas, 2008, s. 82). For å knytte direkte opp mot handlingstypene kan man si at på feil side av idealet har man strategisk handling, der det er en form for sanksjon eller belønning som er grunnen til at man får oppslutning bak det man kommer med. Derimot har vi kommunikativ handling som ligger til grunn for idealet om argumentets kraft, at det er gjennom en kommunikasjon man av rasjonelle grunner kommer til enighet og danner en konsensus. Det er her som man så tidligere ikke mulig å oppnå full enighet, men at man vil kunne ha ulike meningsmotstandere og de som vinner frem til det demokratiske flertall gjennom sine argumenter er de som vil ha best grunn til å legge press på det politiske siden de som sitter med makten der er folkevalgte av et flertall. Derfor vil det være av politisk interesse å høre på borgernes argumenter og meninger, ikke ytre makter (Ceron, 2017, s. 199).

4.4.3 Styres vi av løgn, følelser og ekkokammer i det offentlige rom?

Jeg skal i denne delen av analysen ta for meg de fire fenomenene og vise til empiri som kan hjelpe på å belyse mekanismer som her kan bidra til å svekke vår mulighet til å etterleve idealet om argumentets kraft.

Hets og latterliggjøring

Tidligere forskning viser hvordan de som opplever hets og latterliggjøring på nett på bakgrunn av deres ytringer er mer tilbøyelige til å la være å komme med sine argumenter (Midtbøen, 2017, s. 16-17). Når det gjelder dette fenomenet, så finnes det to tilnærminger på å forstå mekanismene, det er eksterne og interne barrierer. Eksterne går på at man mottar hets eller blir latterliggjort fra tilfeldige personer utenfor ditt nettverk, mens interne barrierer er når dette kommer innenfra i ditt nettverk, at man er mer tilbøyelig til selvsensur for å ikke bryte med fellesskapets verdier (Midtbøen, 2017, s. 37-38). Forskning viser at yngre personer i politiske partier er forsiktige med å komme med nye eller innovative forslag/meninger, da dette kan bidra til å skape splittelse i et fellesskap (Midtbøen, 2017, s. 40-41). Både eksterne og interne barrierer har mekanismer som kan være negative for det fjerde kriteriet, de vil jeg nå presentere slik at man forstår konsekvensen de kan ha for hvor sterkt kriteriet står i offentligheten i dag.

Første mekanisme man kan ta ut fra eksterne barrierer er følelsen frykt, hvordan frykten for å motta hets eller latterliggjøring gjør at ikke tørr ytre dine argumenter, altså selvsensur, som betyr at det ikke vil være argumentets kraft som avgjør, men en indre form for frykt. Det vil også bringe frem mekanismen om eksklusjon ved at man trekker seg unna for å unngå slikt som igjen gjør at om en gruppe eller et tema/argument ikke blir representert får vi ikke mulighet til å vurdere alle argumenter, da blir det noens mangel på folkeskikk på nett som blir det avgjørende for hva slags argumenter kan bli synlige. For interne barrierer er sosiale sanksjoner, at man blir ekskludert dersom man fronter nye meninger som ikke støttes i dette fellesskapet som blir mekanismen og det er da konformitet som blir avgjørende. Det er også en mekanisme som går på makt, hvordan de som anses som de autoritære personene i organisasjonen/fellesskapet ikke blir utfordret på grunn av deres posisjon. Om man bruker Weber her kan man forstå det mer som et tradisjonelt herredømme som råder over hva man står for, at dette er slik vi alltid har ment, og derfor vil vi holde videre på dette standpunkt (Weber, 2000). De vil ikke være åpen for nye argumenter eller måter å se ting på, som svekker idealet om at det er argumentene som skal være den avgjørende kraft, blir nærmest ekkokammer. Og den siste mekanisme jeg vil belyse er identitet, hvordan man gjerne har sterk tilknytning til gruppen og det er en del av din identitet og du ikke ønsker å miste denne tilhørigheten så avstår man fra å forholde seg til argumenter, men heller godtar blindt det gruppen står for.

Falske nyheter

Noe som kanskje mer er sett på som implisitt i det fjerde kriteriet er tilgang til informasjon og fakta for å kunne foreta rasjonelle vurderinger av argumenter. For at man skal kunne komme frem til hva slags argumenter som ser ut til å være de bedre, så må man ha en god og trygg tilgang til informasjon, noe som i den siste tiden har blitt mer vanskelig, spesielt etter Trump stilte til presidentvalg i 2016 har det blitt mer prat rundt «fake news» (Kalsnes, 2019, s. 13). Begrepet fake news kan brukes til å så tvil i troverdigheten, og kan enkelt misbrukes i de tilfeller man er uenige med det man ser, og dette kan bidra til negative konsekvenser for idealet om kraften i det bedre argument ved at man ikke lengre oppfatter ytringer som sannferdige og derfor ikke gir sin støtte til det (Kalsnes, 2019, s. 91-93). Det man ser fra tidligere forskning er hvordan rundt 37% av nordmenn er bekymret for å komme over en mer eller mindre helt oppdiktet nyhetssak, og hele 43% frykter de kan bli lurt av en nyhetssak der

informasjonen er manipulert til å fremme en viss sak eller et narrativ (Kalsnes, 2019, s. 46-48).

En tydelig mekanisme jeg vil si man finner i fenomenet om falske nyheter er hvordan man kan bruke begrepet til å få folk til å tvile på troverdigheten, som vil gjøre svekket den offentlige samtalen om deltakerne konstant går rundt og betviler hverandres motiver og ærlighet. Det vil kunne ende opp med at ingen tror på hverandre og da vil argumenter ha liten kraft i debatter, og for å male et veldig usannsynlig, men dystopisk bilde kan man tenke seg at vi ikke lenger har debatter for alle forventer bare løgner. En annen mekanisme er manipulasjon, man vil her kunne bli utsatt for falske nyheter og få et manipulert bilde av sannheten og basert på dette foreta valg, og da forsvinner den rasjonelle vurderingen som er nødvendig for å avgjøre hva som er det bedre argument. Innhold som deles på sosiale medier er i stor grad produsert og distribuert av brukerne selv, så her kan man enklere spre falske nyheter enn før. I tillegg kan man muligens her bruke falske nyheter og kjennskap til algoritmer som vil kunne føre til en økt polarisert debatt, hvor de ulike sidene får servert ulike ideer av hva som er fakta om debatten rundt klima og man argumenterer ut ifra to ulike livsverdener som ikke lar seg forene.

Mistillit til mediene

Når det gjelder mistillit til mediene så går dette på noe av det samme man så med falske nyheter vedrørende tilgang og forhold til fakta og informasjon. Når det gjelder dette fenomenet er det mer hvorvidt mediene fremstiller en rettferdig og upartisk side av saken de skal dele, og ikke lar seg påvirke av deres ståsted/verdier. Det er altså ikke borgernes frykt for å bli manipulert, men heller hvordan de opplever at den informasjonen som mediene deler ikke er kritiske nok, og dette gjelder nok spesielt i debattene om innvandring (Tine Ustad, 2020). Dette viser hvor viktig dette fenomenet er da innvandring har vært et sentralt tema i foregående kapittel. Tidligere forskning viser at velgere lengre ut på høyresiden av politikken har lavere tillit til media og journalister enn de velgerne som ligger til venstresiden til politikken (Midtbøen, 2017, s. 27). Det skal her også påpekes at tallet på for eksempel velgere fra arbeiderpartiet også er noe høyt, der 56% av deres velgere rapporterer mistillit til mediene, samt at de tror at journalister favoriserer kilder eller lar seg påvirke av sine egne standpunkt når de dekker en sak (Midtbøen, 2017, s. 26-27).

Svekket tillit til de redaksjonelle mediers dekning av nyhetssaker bringer frem en mekanisme som gjør at det lages og konsumeres alternative nyheter. Disse kan se ut til å bli spredd i stor grad gjennom sosiale medier, dette gjelder spesielt høyresiden med sider som Document og Reset som blir mer delt enn tidligere². Effekten dette har er at borgerne kan utvikle en mangel på kildekritikk og ender opp med å forholde seg til alternative medier, som ikke er underlagt retningslinjene til PFU. Kvaliteten på informasjonen vil være varierende og man vil igjen kunne oppleve ulike fremstillinger av fakta som så vil kunne føre til polarisering og det vil være vanskeligere å forenes over det bedre argument om deres utgangspunkt i sannhet er forskjellig. Derfor er tillit til nyhetsmediene noe som er viktig for at den demokratiske debatt skal være velfungerende, gjennom tilgang til upartisk fremstilt informasjon, skal man kunne bruke dette til å gjøre rasjonelle valg basert på saklighet og fakta (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 114).

Ekkokammer

Siste fenomen ut er ekkokammer, som i korte trekk kan forstås som at vi blir mer og mer polarisert, kanskje spesielt på grunn av algoritmene til sosiale medier, som ser hvordan innhold vi foretrekker og dermed blir vi i større grad utsatt for andre som deler samme meninger og interesser. Dette fører så til at man havner i et kammer hvor alt man hører er sitt eget ekko, at det eneste av meninger du blir utsatt for er de du selv står for. Sosiale medier har slike algoritmer som styrer stort sett alt vi får opp, og det er nok derfor denne prosessen kan bli sett på som en alvorlig utfordring for demokratiet, når det skjer i det skjulte for brukeren (Aalen, 2015; Enjolras, 2013; Sunstein, 2018). Tidligere forskning viser at det finnes forekomster av slike ekkokammer, men at de skjer mer i små lukkede, og kanskje mer ekstreme miljøer (Enjolras, 2013, s. 138). Man kan se fra annen forskning som viser samme resultat at det finnes små grupper som dannes på internett gjennom at de har marginaliserte synspunkt og holdninger, som gjør at de finner hverandre og danner små fellesskap, slik vi kan forstå ekkokammer (Nadim, Fladmoe og Wessel-Aas, 2016, s. 74).

En annen og litt nyere vinkling her er at det ikke nødvendigvis er ekkokammer fordi flere slike fellesskap oppsøker meningsmotstandere for debatt, men på grunn av polarisering ser det ikke ut til at enighet er et mål. Forskningen gjort på dette kaller dette for skyttergraver, på

² Dette er sider som ofte blir nevnt når man ser på alternative nyhetsmedier for de som tilhører velgerbasen til høyresiden, spesielt lengre ut på høyresiden.

grunn av at de møtes til kamp i hver sin side av debatten, men ingen vinner frem hos den andre, argumentene møter døve ører (Karlsen *et al.*, 2017). Det begge disse fenomenene kan vise til er hvordan polarisering har hatt en effekt på å splitt borgerne til ulike sider uten interesse i å høre på hverandres argumenter, men bare vil få frem sin sak. Mekanismen for ekkokammer er mangel på nyansert forståelse av samfunnet, en vil bare forholde seg til sin sannhet. Siden det er små og gjerne ekstreme miljøer så vil det være en stor risiko å bryte med deres meninger, noe som innebærer at enten vil de ikke forholde seg til argumenter, men følge med strømmen for å ikke miste sin plass i fellesskapet. En annen mulighet er at dette blir en så viktig del for identiteten deres at om noen meningsmotstandere ytrer seg vil de blindt overse hva enn slags argumenter de har, da det som betyr noe for dem er tilhørighet, og ikke argumentets kraft. For mekanismer av slike skyttergraver kan man se lignende trekk, spesielt når det kommer til identitet og tilhørighet, man kan nesten tenke at de to motpolene ser på hverandre som fiender og ikke likemenn (eller kvinner) som man skal komme til enighet med gjennom rasjonelle diskusjoner. Det er tydelig at sosiale elementer trolig blir mer aktuelt når man blir marginalisert av majoriteten og finner tilhørighet sammen på bakgrunn av dette.

4.4.4 Er sosiale medier rasjonelle diskusjonsfora?

I denne delen vil jeg presentere den empirien som gjør at man kan se mer positivt på hvorvidt vi klarer å strekke oss etter idealet om at det er argumentets kraft som ligger til grunn for de offentlige meninger som vinner frem. Jeg vil her vise til hvordan det er implementert verktøy som gjør at sosiale medier kan stå bedre imot truslene jeg la frem i første del av analysen.

Hets og latterliggjøring

Som vi har sett tidligere så er det i all hovedsak de mindre akseptable formene for argumenter som opplever å ikke få like bra tilgang til den offentlige sfæren, og derfor vil deres argumenter noen gang kunne falle bort. Det er ikke nødvendigvis positivt, selv om de trolig ikke vil få noe stor oppslutning da de fleste ikke mener ytringene deres er akseptable. Likevel kan deres perspektiver bidra til å forme bedre og nye måter å tenke rundt visse tema på, fordi det er viktig å møte motstand hvor folk er åpne for å høre på de andre. Noe tidligere forskning har vist er hvor viktig sosiale medier kan være for å finne grupper/fellesskap som fronter samme verdier som deg, og gjennom en slik tilhørighet står man sterkere sammen mot både eksterne og interne barrierer (Ceron, 2017, s. 198; Enjolras og Eimhjellen, 2018, s. 14-15). Man ser hvordan man er koblet sammen med så mange ulike personer på sosiale nettverk

at man vil alltid finne noen som er åpen for en engasjert debatt, samtidig som man konstant utvikler nye fellesskap som igjen gjør at man vil kunne føle større spillerom og ikke så låst fast i frykten for mekanismene man så for interne barrierer, man åpner derfor mer for å tørre å stå for ulike meninger uten å føle at man opplever sanksjoner på bakgrunn av å ha "dårlige" meninger (Moe *et al.*, 2019, s. 184). Det man ser her er hvor positive muligheten er for både marginaliserte grupper og borgere generelt til å kunne danne gode fellesskap som tillater større grad av informasjonsflyt og utveksling av argumenter slik at man er bedre rustet til å kunne forholde seg mer rasjonelt til de valg man så tar knyttet opp mot hva man ønsker ut av det politiske system. Dette er heller en funksjon som jobber imot at folk skal føle seg ekskludert eller frykte for å bli det på bakgrunn av argumenter.

Falske nyheter

Noe av det som er mest aktuelt når vi snakker om falske nyheter i dagens samfunn er nok Amerikas nåværende president Donald Trump, og hvordan han fritt slenger dette begrepet rundt seg når noe som ikke stemmer med hans narrativ publiseres. Med han har det gått så langt at han har hele mediehus han mener bare driver med falske nyheter, som også flere av hans følgere nå tror på grunn av det. Dette er nok ikke et like stort problem i Norge, men jeg vil bruke eksempler om Donald Trump for å skildre hvordan det er ulike mekanismer på sosiale medier som har som mål om å forhindre spredning av falske informasjon. Det har i forbindelse med Covid-19 og 2020-valget i USA vært mye snakk om valg gjennom post, og her har Trump vært ute og publisert både på Twitter og Facebook nyheter som ikke er sanne for hva som gjelder slik stemmegivning og det førte til at både Facebook og Twitter tok grep. De kan fjerne innleggene eller merke dem med at de inneholder falsk informasjon, og man må aktivt trykke at man skjønner det før man får sett innholdet. Dette er noe som er aktuelt i Norge også hvor visse falske nyhetssaker blir plukket opp og sjekket ut av faktisk.no, som igjen har et samarbeid med Facebook for å forhindre at falske nyheter sprer seg, som igjen vil svekke idealet om at det er basert på gode argumenter uten løgn og bedrag at vi får konsensus. Korreksjoner og slikt arbeid har en varierende grad av suksess, det er flere faktorer som spiller inn, men ved økt bruk av algoritmer til å bekjempe dette med korrigerende eller fjerning av innlegg så vil man bedre være rustet til å kunne bekjempe dette fenomenet (Kalsnes, 2019, s. 124-127). Det er fortsatt utfordringer med dette, og man bør uten tvil forske videre på dette for å se hvordan man best kan bekjempe denne utfordringen.

Mistillit til media

Når det gjelder økt mistillit til media er dette noe som har vært et økende problem dersom det er slik at man ikke oppfatter dem som upartisk i bestemte saker. Det man kan si her og som tidligere forskning har poengtert er at man kan bruke denne mistilliten til noe godt, ved å argumentere for at ved at de har lavere tillit enn før til media, så vil man være mer kritisk og dermed oppsøke annen informasjon og utfordre, noe som igjen kan resultere i en langt mer reflektert og informert debatt (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 134). Mekanismer man kan se her er at borgerne blir mer kildekritiske noe som kan være positivt på flere måter, selv for utfordringen med falske nyheter. Med dette utgangspunkt vil jeg si at man kan argumentere fra annen forskning også, som viser til hvordan man kan anse hvordan vi på sosiale medier hjelper på å holde hverandre informerte, at gjennom en slags arbeidsfordeling så er de mest aktive med på å holde andre som ikke er like interessert i samfunn og politikk også oppdatert, og ved å få et slik variert og trolig nyansert nyhetsbilde vil man kunne tenke seg til at man ikke bare får nyheter man ikke har tillit til (Moe *et al.*, 2019, s. 176-179). Man ser at det trolig ikke er slik at alle nyheter og journalister er upartiske, men det er som vi så ovenfor bare en grunn til at borgere tørr å utfordre media og nyheter, og at dette er en svært viktig del av den demokratiske prosess, og det er en stor variasjon i folks opplevde tillit til media noe som også spiller en rolle i hvordan man så forholder seg til informasjonen (Midtbøen, 2017, s. 28). Dette peker mot tendenser på at borgerne er godt reflekterte og har en rik tilgang til variert informasjon, spesielt gjennom denne arbeidsfordelingen. På grunn av den er vi mer rasjonelle i våre avgjørelser når vi forholder oss til det bedre argument, at dette ikke tas på bakgrunn av manipulasjon eller følelser, men fordi man basert på tilgjengelig informasjon slutter seg til det som gir mest mening.

Ekkokammer

Som vi så med ekkokammer så er det at man mener det vil bidra til at debattene mangler nyanse og at man derfor ender opp med å bare stå i sin sak uten at man møter motstand fra andre argumenter. Det som viser seg her er at dette ikke helt er tilfellet i det norske samfunnet, de som faktisk er interesserte i å diskutere politikk på nett oppsøker ofte andre med motsatt mening for å teste ut sine argumenter i en god debatt (Enjolras, 2013, s. 61-62). Som jeg viste til i forrige delkapittel om ekkokammer, så finnes det også ideen av skyttergraver, som i dette tilfeller er mer aktuelt siden folk faktisk oppsøker motstridende argumenter, men at det ikke fører noen vei. Dette vil jo i så fall tyde på at ekkokammer ikke er et så stort problem, men at en polarisert debatt hvor meninger ikke endres. Det svekker litt

for idealet om at det bedre argument vinner frem. Dersom de har gjort seg rasjonelle vurderinger basert på informasjon, men ikke endrer mening kan man ikke si at de ikke forholder seg til argumenter. Er det slik at vi har to motpoler som ikke kan bli enige, og at de bare lar sine egne følelser rundt den politiske motparten avgjøre hvordan de stiller seg til argumenter? Ifølge forskningen ser man hvordan de to ytterpunktene i det politiske bildet latterliggjør hverandre og ikke ser ut til å komme til enighet, men det er ikke dette som preger det overordnede bilde av den norske debatten, den fremstilles som langt mer dynamisk og faktisk innehar kvaliteter som kan strekke seg etter den Habermasianske standard (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 182). Dette maler mer et bilde av respektfulle aktører som alle utprøver sine argumenter på en god og åpent måte, hvor man ser at offentligheten forholder seg til god argumentasjon og ikke hvorvidt man blir påvirket gjennom følelser eller krenkelser (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 166 & 182).

4.4.5 Avslutning

Jeg skal her gi en liten oppsummering av de viktigste funnene og vise hvordan de positive og negative tendensene står opp mot hverandre og hvilken betydning de har for styrken det fjerde kriteriet har. Er det kraften i det bedre argument vi handler ut fra eller blir vi i større grad påvirket av andre mekanismer som former den offentlige mening.

I første del pekte jeg på fire fenomener som man må forholde seg til i Norge i dag, spesielt etter internett og sosiale medier fikk en så stor rolle som de har nå i våre hverdager. Først så vi hvordan det er en del ulike utfordringer for oss til å leve opp til idealet om å bare la det være det beste argument som avgjør ved at man kan bli ekskludert som følge av både interne og eksterne barriere og hvor viktig rolle informasjon har for at man faktisk kan gjøre en reflektert avgjørelse. Både falske nyheter og mistillit til media svekker det demokratiske idealet om at vi skal ha borgere som kan forholde seg til fakta og ikke la seg bli manipulert av løgn og følelser. Til slutt så vi hvordan ekkokammer kan dannes og spesielt for de ulike ytterpunktene av det politiske bildet er dette mer relevant, men det kan føre til at man mangler viktige innfallsvinkler i debatter som igjen svekker at det er det beste argument man handler ut ifra dersom ikke disse argumentene blir prøvd ut eller testet i gode nyanserte debatter.

For de positive tendensene så man hvordan sosiale medier i alt bidrar til å inkludere både personer og argumenter gjennom fellesskap som gjør at det vil være mindre frykt i å bli ekskludert for at du vil alltid kunne finne noen som både støtter deg og som vil være uenige og man har gode muligheter til å diskutere her. Videre så man hvordan det er ulike verktøy på plass på de forskjellige plattformene for å forhindre spredning av falske nyheter og at det er ingen person eller selskap som er over loven når det gjelder dette, når selv presidenten av USA blir tatt. Et problem med økt mistillit til media er noe urovekkende, men man kan også se på dette som en oppfordring til borgerne å være mer kildekritiske og gjennom denne arbeidsfordelingen på sosiale medier hjelper man å informere hverandre og får et langt mer nyansert bilde av virkeligheten. Til slutt så man hvordan ekkokammer ikke var så aktuelle for borgere flest, men hovedsakelig små ekstreme grupper. Et alternativ til ekkokammer, skyttergraver, er bedre å bruke da de som er uenige møtes til debatt, men de forandrer ikke mening og står på sitt. Dette viste seg heller ikke å være så aktuelt for andre enn de mest polariserte i debatten, men at de fleste tilhørte et godt midtpunkt i en dynamisk og balansert offentlighet som var preget av reflekterte valg basert på argumentets kraft.

Det jeg ønsker å belyse som er de viktigste funnene fra denne analysen er at man kan være enige at en økende grad av mistillit til media og nyhetene kan bli et problem dersom man ikke innfører bedre tiltak for å forhindre manipulasjon av falske nyheter og at borgerne må være mer kildekritisk. Spesielt kan man forstå at den arbeidsfordelingen vi kan se på sosiale medier bidrar til å utligne ulikheter folk har i interesse og konsum av informasjon og fakta, slik at vi har veldig mange borgere med nyanserte verdensbilder. I tillegg til dette er det i Norge ikke en veldig polarisert offentlighet enda, det betyr ikke at det ikke finnes. Det styrer dog ikke norsk offentlighet, den består mer av åpne og nyanserte borgere. Det viser seg også at vi er langt mindre preget av følelser og hva som krenker oss når vi vurderer argumenter, og at vi oppfører oss respektfulle ovenfor hverandre. Dette tyder på at vi i all hovedsak klarer å etterleve kriteriet om å overveie å vurdere argumenter nøye basert på dets innhold heller enn at vi blir styrt av andre mekanismer. Alt i alt vil jeg si at jeg oppfatter at vi ser tendenser til en velfungerende offentlighet baser på idealene til Habermas.

5. Diskusjon

I dette kapitlet skal jeg presentere to mulige posisjoner rundt hvordan man skal forstå sosiale mediers inntog i norsk offentlighet. En vil være en pessimist som ser på dette som noe negativt og hvor det innebærer en trussel mot demokratiet. Den andre vil være en mer optimistisk tilnærming på hvordan sosiale medier har bedret muligheter for bruk av ytringsfrihet og økt kvaliteten på norsk offentlighet basert på Habermas. Før jeg kommer til delen hvor jeg skal presentere dem vil jeg gjøre en liten oppsummering av de ulike kriteriene og hva statusen er på dem basert på analysen. Når de to posisjonene er på plass vil jeg innlede en diskusjon mellom dem for å se hvilken som får mest støtte. Deretter vil jeg peke i korte trekk på hvordan man kan forstå hvordan sosiale medier hører hjemme i forhold til det offentlige rom. Helt til slutt kommer det en liten oppsummering.

5.1 Status for de fire kriteriene

For det *første kriteriet*, som sier at alle berørte parter skal inkluderes var en av mer aktuelle funnene i negativ retning hvordan man ser at visse enkeltindivider opplever netthets og hatprat og kan derfor i noen tilfeller trekke seg unna den offentlige sfæren (Midtbøen, 2017, s. 7). For alder var det en skjev fordeling av generasjoner som var representert på sosiale medier, men det var dog den gruppen som tidligere har vært minst aktive i politikk, og man kan derfor forstå dette som en positiv retning (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 47-48). Selv om menn var de som dominerte visse plasser så man at på Facebook var det en lik fordeling av kjønn, og at dette er den plattformen flest er aktive på. Kvinner så man var mer utsatt for netthets og hatprat, som kunne gjøre at de trakk seg unna, men samtidig ser vi at kvinner foretrekker å diskutere med personer de kjenner, og av den grunn er Facebook trolig mer aktuelt for dem å bruke som en slik arena da det kan oppleves som mer privat (Enjolras, 2013, s. 125). Innvandrere følte ikke direkte problemer med å få tilgang til norsk offentlighet, men problematikken for dem gikk mest på å ikke kunne fremstilles som seg selv, men ble representanter for hele grupper, noe de ikke ønsker. Så de fleste som ikke trakk seg unna på grunn av netthets og hatprat har her fått en større mulighet til å delta i offentligheten, og på egne premisser. Basert på empirien kan det se ut som at det har blitt en bedre mulighet for å inkludere som følge av sosiale medier, heller enn at det har blitt vanskeligere for visse grupper.

Når det gjelder det *andre kriteriet* så går det ut på at alle typer for tema skal være mulig å bringe til lys i en velfungerende offentlighet. Ut fra den empirien jeg tok for meg så man

hvordan det var en rimelig høy aksept for selv de mer kontroversielle temaer. Der man kanskje så de største utfordringene var der man kunne se elementer av selvsensur for å ikke bli stigmatisert eller latterliggjort, men der gikk det mer på de holdningene man hadde til tema enn selve temaet. Der så man at tema som religiøs ekstremisme, kritikk av innvandring og LHBT ble gjort mer offline heller enn online da risikoen for sosiale sanksjoner her ble oppfattet som mindre (Lundby, 2017, s. 6; Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 27-34). Dette kan man ut fra empirien si at ikke var så gjeldende for den generelle mulighet fra å ta opp temaene til debatt i norsk offentlighet. Vi så hvordan nordmenn er aktive spesielt på å dele nyheter om ting som engasjerer og gjerne om kontroversielle tema (Wold, 2020). Visse synspunkt om kontroversielle tema kan møte på utfordringer, men det er ikke blitt noe mer negativt over tid, det blir heller mer aksept. I tillegg så man generelt at sosiale medier bidrar i stor grad til å spre informasjon om selv de mest kontroversielle tema, og at de kan påvirke dagsorden til det positive til å øke dekning av det borgerne føler de mangler.

For det *tredje kriteriet*, som går på aksept og åpenhet for alle typer argumenter. Det man så når det gjaldt LHBT og religiøs ekstremisme var en noe mer forsiktighet, det gikk i stor grad ut på å ikke være sårende her, men for religiøs ekstremisme var det også en moderat frykt for represalier som også gjorde at visse ytringer var mindre ønsket og akseptert (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 28 & 98). For tema som religion, islam og innvandring var det noe begrensninger med hvordan man hadde en frykt for å bli utsatt for sosiale sanksjoner ved å ha feile typer ytringer om disse temaene, hvor de fleste sensurerte seg selv for å passe mer inn, en slags konformisme basert på majoritetens avgjørelse av hva som var politiske korrekt. Dette fører til at de som hører til på ytterpunktene i politikken kanskje sliter litt mer med å komme til orde og trekker seg mer tilbake, som igjen kan øke graden av polarisering. På den positive siden så man at de fleste typer holdningen som gjaldt kritikk og delvis krenkende typer ytringer var det høy aksept for rundt alle tema, i alle fall var det økende fra perioden 2013-2015 med grad av aksept (Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 28 & 35). Man så tydeligere tegn på at folk er mer var over hva de sier, og at de gjør vurderinger på ytringens funksjon i debatten så vel som konsekvensene ytringen kan ha for individer/grupper (Midtbøen, 2017, s. 10). Man forstå det bedre at borgere ikke ytret seg grunnet folkeskikk enn at man systematisk holder visse ytringer borte fra offentligheten.

Vi har nå sett hvor viktig det er med inklusjon, men hva betyr dette om man ikke har som mål om å rasjonelt komme til enighet i det offentlige. Derfor har vi i det *fjerde kriteriet* hos

Habermas at det er gjennom kraften i det bedre argument, den tvangløse tvang, som skal være kilden til hvordan vi danner en offentlig mening. Utfordringen for dette har i spesielt stor grad vært økningen i polarisering, noe som gjør at man har teorier om både ekkokammer og skyttergraver, hvor dynamikken er at enighet gjennom argumentasjon ikke blir oppnådd (Karlsen *et al.*, 2017; Sunstein, 2018). I Norge ser man fra forskningen at folk klarte å forholde seg rasjonelle og ikke styrt av følelser når det kom til debatten rundt ytringsfrihet i lys av Muhammedkarikaturene (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 182). Dette er en av de mer betente tema hvor man har sett alvorlige reaksjoner, så om man selv i en slik situasjon ser gode tendenser til at vi forholder oss saklige og ikke styrt av andre elementer enn rasjonell tanke. Dette gir styrke til hvordan vi kommer frem til å få vinnende meningsoppklutninger om mindre alvorlige saker også. I tillegg så vi hvordan man kan forstå samarbeidet, eller arbeidsdelingen på sosiale medier til å hjelpe folk om å være mer informert og nyansert når det gjelder virkeligheten rundt oss, som igjen styrker muligheten for saklighet.

5.2 Grunn til optimisme eller pessimisme?

I dette delkapitlet skal jeg legge frem to posisjoner rundt sosiale mediers konsekvens på offentligheten og ytringsfriheten. Jeg vil konstruere en posisjon for *pessimisten* og en for *optimisten*. Så vil jeg ta utgangspunkt i disse to perspektivene når jeg diskutere ut ifra analysen for å gi en bedre forståelse av de konsekvenser sosiale medier har hatt på norsk offentlighet og ytringsfrihet.

Pessimisten kan man gjenkjenne ved at han eller hun oppfatter sosiale medier som en trussel mot offentligheten, gjennom bruk av sosiale medier fører det til at flere personer blir ekskludert, vi får en langt mer polarisert offentlighet og vi vil ha generelt en dårlig ytringskultur, hvor målet ikke er å komme til enighet, men heller være uenige og ufine mot meningsmotstandere. Dette kan illustreres med å peke på noen ulike personer som deler trekkene til denne pessimisten. Jeg har tidligere nevnt Sunstein som litt pessimistisk, han har skrevet en del om mulige konsekvenser av sosiale medier, med fokus på polarisering og ekkokammer. Det blir et større skille mellom visse politiske grupperinger i offentligheten og dette vil kunne bli sett på som en potensiell trussel mot et velfungerende demokrati (Sunstein, 2018). Andre som anser sosiale medier som negative er Jaron Lanier, som er utdannet innenfor informatikk og har sterk tilknytning til utviklingen av begrepet kunstig intelligens. Han forklarer hvordan man kan se på utviklingen av algoritmer som skremmende, hvordan

vår tilgang og forståelse av informasjon kan bli påvirket og at det kan være farlig for politikken og demokratiet (Lanier, 2019). En siste som deler bekymringen til pessimisten er en mer kjent skikkelse i Norge, tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik. I en kronikk i Aftenposten skriver han hvordan man kan se hvilke utfordringer sosiale medier har bragt med seg for ytringskulturen og demokratiet i Norge. Han legger særlig vekt på at det har blitt langt mer vanlig å oppleve hatprat og nedsettende kommentarer på grunn av sosiale medier og at dette skader debatten gjennom at mange ikke vil delta. Videre sier han at ytringskulturen kan i stor grad svekke hvor fri og aktiv den offentlige debatten vil være (Bondevik, 2019).

Optimisten derimot legger vekt på hvordan norsk offentlighet og ytringsfrihet er en viktig pilar i et velfungerende demokrati og ønsker å vise til hvordan sosiale medier kan bidra med å styrke dette gjennom å øke graden av inklusjon, samt hvordan vi enda har et godt forhold til saklighet. Det første av positive trekk kan faktisk sies å være det jeg la frem i innledningen om NOU 1999:27, selv om det ikke handler om sosiale medier bidrar det med å male et viktig og positivt lys på hvordan man ved hjelp av en Habermasiansk forståelse av offentlighet kan bidra til å utbedre ytringsfriheten og herredømmefrie diskusjoner (NOU 1999: 27, 1999). Denne kommisjonens arbeids lå til grunn for endringene i ytringsfriheten som kom i 2003/2004, og viste i stor grad hvor bra muligheter man kan ha i en velfungerende offentlighet, og dette kan så brukes til å se konsekvensene sosiale medier har hatt for dette utgangspunkt siden de vokste frem etter dette. Dette satt sammen i kontekst med studier gjort på den internasjonale scene så ser man hvordan man kan legge frem sosiale mediers muligheter i det offentlige rom til å informere og engasjere borgerne. Muligheter folk har fått med å delta i denne nye typen arena hvor de enklere enn noen gang før kan bidra, uten at de må slite med å få anerkjennelse av det man kan se som eliten, de redaksjonelle mediene. Nå kan man lettere enn før mobilisere og organisere sivilsfæren til å gjøre sitt inntog i den offentlige sfæren ved hjelp av sosiale medier, og det gjøres med deltakelse i grupper og organisering online, som resulterer i resultater offline også, og man ser dette i Norge, en rekke europeiske land og i USA (Ceron, 2017; Eimhjellen og Ljunggren, 2017; Jost *et al.*, 2018).

Hvordan er situasjonen i Norge nå? Har sosiale medier svekket eller styrket vår mulighet til å etterleve kriteriene for å få en velfungerende offentlig sfære? Som vist til tidligere har det vært en del prat om både netthets og hatprat og hvordan dette kan ha både en effekt som skaper splittelser i samfunnsgrupper og at generelt noen enkeltindivider føler et ubehag med å

motta noe slikt så de velger heller å trekke seg vekk fra offentligheten. Med dette utgangspunkt kan det se ut som spesielt synet fra tidligere statsminister Bondevik kunne se ut til å være aktuelt? Er det slik at vi blir mer fragmenterte og bruker hatprat til å holde andre stemmer nede? I analysen min kom jeg frem til at når det både gjelder inklusjon av personer og typer argumenter så ser det heller ut som at det er gode og trygge muligheter for de fleste å ta del i den offentlige sfære og ha solide muligheter til å bli hørt. Det ser også ut til at flere grupper som før har vært mindre representert, nå er bedre representert. Spesielt har kvinner økt sin deltakelse i ulike politiske handlinger gjennom sosiale medier (Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 84). De er kanskje mindre representert i store offentlige debatter, men de er fortsatt bidragsyttere i organisering og deltakelse av protester og demonstrasjoner, og det samme gjelder de yngre generasjoner. Så sosiale medier har bedret deres muligheter til å delta i kollektive handlinger som via offentligheten legger press på politikken.

Når det gjelder effekten av hatprat og netthets så har den også slått ut i hvordan visse ytringer blir sett ned på, spesielt de som tilhører politiske ytterpunkter. Det kan være et problem at man muligens ser mer hatprat foregå, men det er lite som tyder på at det gjøres systematisk for å holde visse grupper eller tema utenfor. Det som Bondevik nevner angående ytringskulturen er helt klart aktuell da netthets og hatprat kanskje er mer synlig nå, men ut i fra empirien jeg har analysert ser man også hvordan mange ser ut til å vurdere å gjør avveininger av hva de ytrer offentlig opp mot argumentets funksjon og konsekvens, heller enn at de rømmer fra offentligheten i frykt for å bli utsatt for denne nye ytringskulturen Bondevik nevner (Bondevik, 2019; Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016, s. 34). Det er helt klart at det finnes de som i større grad tyr til hets og hånlige ytringer, men dette ser ikke ut til å være det som representerer den typiske borger som deltar i debatt, men heller de som faller litt utenfor det som anses som politisk korrekt og derfor kanskje bedriver selvsensur. Samtidig har man også sett grupper på ytre høyre vokse frem gjennom sosiale medier og her kunne organisere seg å mobilisere sin stemme ut i offentligheten, slik som vi har sett med SIAN. Dette er noe de skal ha rett til så lenger de ikke bryter med norsk lov, og det å fremme slike holdninger offentlig kan også føre til engasjement hos andre som er sterkt uenige, altså kan dette også være positivt for demokratiet med at flere blir inkludert og at man enklere kan ta opp aktuelle tema som det vil være en bred aksept for hva blir ytret om.

For pessimisten sin del ser man at det er noe hold i de negative trekkene også, men at det på den andre siden kan se ut til at det er mer av de positive tendensene som veier opp, og som

gjør at vi bedre klarer å etterleve idealene Habermas har fremsatt. Dette gjelder spesielt for inklusjon, tema og argumenter. Hva så når vi har saklighet, altså argumentets kraft? Vi har sett flere negative måter sosiale medier kan føre til en fragmentert offentlighet og økt polarisering, dette er noe man ser være fokus både innenfor og utenfor det norske samfunnet (Karlsen *et al.*, 2017; Sunstein, 2018). Dette har ikke helt resultert i det man først fryktet som var ekkokammer, men det ble stilt spørsmål til hvorvidt man heller havnet i skyttergraver, noe som tyder på at man fortsatt er polarisert, men møtes til debatt uten en intensjon om å oppnå enighet. Altså vil sakligheten i debatten forsvinne og man vil være mer opptatt av å komme med sine argumenter enn å høre på andres. Det er dog ikke slik at vi alle er polariserte og ikke kan forholde oss saklige til de fakta som vi kommer over. Vi ser at selv med sosiale medier og med kontroversielle tema, er borgerne flinke til å holde følelser utenfor og de blir heller ikke like fort fornærmet (Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017, s. 166 & 182). Selv om vi ser tendenser til økt polarisering, som i og for seg kan skade demokratiet, så kan man også peke på hvordan de fleste i midten har et mer nyansert bilde og kan potensielt lære noe fra polariserte debatter. Dette kan vi tenke ut ifra empirien viser at den vanlige borger er mer reflektert, og at man gjennom denne arbeidsfordelingen av informasjon på sosiale medier gir en mer variert tilgang til informasjon som igjen gjør at man vil være mer rasjonell, noe som peker i en noe positiv retning for sosiale mediers konsekvens for det fjerde kriteriet.

Alt i alt vil jeg si at med disse to ulike posisjonene i bakhodet tyder det mer på at sosiale medier har hatt en positiv effekt med å bidra til en velfungerende offentlighet. Jeg vil derfor lene meg mer mot optimisten og si at jeg er en *moderat optimist* når det kommer til sosiale mediers konsekvens for norsk offentlighet og ytringsfrihet. Dette fordi sosiale medier har i all hovedsak gjort at nye grupper deltar mer aktivt i offentligheten enn de gjorde før, samtidig som vi har sett at alle tema kan være aktuelle å få tatt opp til debatt, og at aksepten for ulike ytringer er relativt grei, med gradvis økende aksept for visse ytringer. *Folkeskikk* ser ut til å være noe de fleste har i bakhodet når de er i debatter og derfor er mer forsiktige, men man har fortsatt de ekstreme som ikke utviser like mye folkeskikk også. Når det gjelder det fjerde kriteriet, argumentets kraft, så har ikke det blitt noe vanskeligere å etterleve dette. Det er kommet utfordringer som spesielt har blitt mer aktuelle gjennom sosiale medier, men det har også kommet verktøy til å bedre fremme dette idealet også. Vi bør være obs på økende grad av falske nyheter og polarisering, men det kan se ut til å være noen bedre muligheter å etterleve det fjerde kriteriet også. Jeg vil derfor si at det tyder mer mot et *moderat positivt*

syn, at sosiale medier har gjort at den norske offentlighet fortsatt er velfungerende, og da spesielt for idealene om inklusjon.

5.3 Sosiale medier i det offentlige rom

Jeg har nå vist til hvordan disse funnene kan hjelpe med å gi et positivt perspektiv på hvordan sosiale medier har bidratt med å gjøre den norske offentligheten velfungerende. For å bedre skjønne effekten sosiale medier har, er det også greit å ha en ide av hvor de passer inn i offentligheten. For av funnene skal gi mest mulig mening ønsker jeg derfor å tydeliggjøre litt rollen sosiale medier har for offentligheten.

Et problem med forståelsen av det offentlige rom og sosiale medier er at som jeg har sagt flere ganger tidligere i oppgaven så bærer sosiale medier både preg av å være offentlig så vel som privat. Blir det da riktig å forstå dem som en del av det offentlige rom eller er de et bindeledd mellom sivilsfæren og det offentlige? Jeg vil her si at slik man best kan forstå sosiale medier er som små deler av en større offentlighet, kanskje deres rolle passer best inn i det man kan se på som del-offentligheter eller mikro-offentligheter (Axel *et al.*, 2015, s. 60-61; Eimhjellen og Ljunggren, 2017, s. 13; Haugseth, 2013, s. 114-118). Dette styrker også det vi så i kapittel 2 hvor Habermas har i ettetid påpekt hvordan man i mindre offentligheter finner frem til en vinnende opinion som man tar videre til offentligheten på et større nivå (Habermas, 2006). Man kan forstå sosiale medier som en slags mellomarena, hvor man kan øve seg for å være bedre rustet om man klarer å komme seg opp til de større offentligheter for å få lagt press på det politiske systemet gjennom argumentets kraft. Jeg vil beskrive sosiale medier som en slags overgangsarena, som har gjort det mye lettere for den private borger til å gå forbi redaksjonelle medier og elitene som tidligere satte dagsorden, til å nå være en del av denne prosessen selv gjennom god og herredømmefri dialog. Så sosiale medier kan kanskje best forstås nesten som digitale kafeer i Habermasiansk forstand, hvor målet er å diskutere dagsaktuelle saker man så kan få satt søkelys på i den større og mer overordnede offentligheten som berører samfunnet.

5.4 Oppsummering

I korte trekk kan man oppsummere dette kapitlet med at det helt klart finnes visse utfordringer som kan true kvaliteten på den offentlige debatt, men overordnet sett ser det ganske bra ut for en *moderat optimist* som meg når det gjelder sosiale mediers rolle i å bidra til en velfungerende offentlighet. Sosiale medier tilbyr bedre muligheter for borgere til å

engasjere og delta, stor åpenhet for både tema og ytringer, styrt i stor grad av det man anser som folkeskikk heller enn mekanismer som systematisk begrenser folks ytringsfrihet. Jeg legger frem mine funn i lys av en moderat positiv posisjon til konsekvensene sosiale medier har hatt på norsk offentlighet og ytringsfriheten. Det som kan være de mest aktuelle ting å fokusere på fremover er hatprat/netthets og den økende graden av polarisering man ser har utviklet seg den siste tid. Dette tilhører mest til politiske ytterpunkter enn den vanlige borger og derfor veier det ikke så tungt at det vil være riktig å si at den offentlige sfære er mindre velfungerende nå enn før. I tillegg har jeg vist til hvor sosiale medier kan anses til å tilhøre i det offentlige rom, som mindre offentlige rom, nærmest som en treningsarena for borgere til å teste ut sine saker før de kommer opp i den store offentlighet.

6. Konklusjon

Dermed er vi ved veis ende og en konklusjon må på plass for å vise hva jeg har kommet frem til gjennom denne oppgaven. Tema har vært å utforske hvordan sosiale medier har påvirket ytringsfrihet og det offentlige rom. Problemstillingen som har ligget til grunn for oppgaven var: *Hvilke konsekvenser har sosiale medier hatt for det offentlige rom og ytringsfriheten i Norge de siste 20 årene?* I forlengelse av denne har jeg hatt fire forskningsspørsmål som jeg vil starte med å besvare, før jeg så ser på problemstillingen og hvilke implikasjoner en kan trekke fra denne.

Det første forskningsspørsmålet var: *hvilke kriterier bør man legge til grunn når man kan vurdere hvor velfungerende en offentlighet er?* For å svare på dette gikk jeg til Habermas og brukte hans teoretiske rammeverk, hvor jeg så redegjorde for de delene som må være på plass for at hans normative modell om demokratiet er fruktbar. Deretter tok jeg ut de fire aktuelle kriteriene Habermas sier må være på plass i den offentlige sfære for at den skal kunne bedømmes som velfungerende. Det jeg la frem her er hvordan disse kriteriene er idealer, noe man skal strekke seg etter og ikke faktiske sannheter man vil finne reproduisert i sin perfekte tilstand. For at man skulle ha en velfungerende offentlig sfære måtte man best etterleve de fire ulike kriteriene på best mulig måte. Det første kriteriet handlet om at alle berørte parter skulle ha mulighet til å delta. Det andre kriteriet gikk ut på at det skulle være en åpenhet og fri tilgang for alle til å ta opp et hvert ønsket tema til debatt. Det tredje kriteriet har som oppgave å sørge for at om alle fikk deltatt og tatt opp ønsket tema til diskusjon, så skulle man også kunne komme med de argumenter de ønsket, gitt de er sannferdig i sin argumentasjon. Det siste kriteriet går på at vi gjennom en debatt skal komme til en konsensus basert på kraften av det bedre argument. Klarer vi å strekke oss etter disse kriteriene vil vi kunne si å ha en velfungerende offentlig sfære.

Det andre forskningsspørsmålet var: *hvilke negative konsekvenser ser man som følge av sosiale mediers fremvekst?* Dette ble besvart gjennom at jeg for hvert delkapittel av analysen la frem empiri som viste til negative mekanismer for mulighet til å etterleve de ulike kriteriene. De mest aktuelle og gjennomgående negative konsekvensene var det som gikk på folks frykt for å bli latterliggjort, stigmatisert eller hetset, enten om det måtte være på bakgrunn av deres ytringer og holdninger eller på bakgrunn av visse identitetsmarkører (Midtbøen, 2017; Midtbøen, Steen-Johnsen og Thorbjørnsrud, 2017; Steen-Johnsen, Fladmoe og Midtbøen, 2016). Det som var spesielt interessant og som man så ut ifra konseptet om

velfungerende offentlighet og en beskyttet ytringsfrihet var at de som tilhørte ytre høyre hadde et langt mindre spillerom enn resten av befolkningen. Dette bryter med hvor bra man kan etterleve kriteriet om at alle typer ytringer skal være tillat, når det viste seg at flere ønsket færre av disse typer ytringer i offentligheten. De mer ekstreme ytterpunkter av både høyre og venstre side av politikken så ut til å miste litt fotfestet i norsk offentlighet som igjen åpner opp for en ny og negativ utfordring – polarisering. Gjennom at de mest ytterliggående stemmene får mindre aksept i offentligheten havner de ofte med likesinnede og møter lite motstand, så de utvikler en ide om at de har rett og de på andre siden tar feil. De vil vokse mer og mer fra hverandre og kunne utfordre idealet om argumentets kraft i samme slengen. Dette er som jeg har poengtert tidligere en voksende bekymring og det er ett av hovedområdene som det nye prosjektet til Fritt ord vil fokusere på. De mest aktuelle negative trekkene jeg fant som har vokst frem og blitt mer mulige gjennom sosiale medier er dermed netthets og hatprat samt en økende grad av polarisering blant de mest ytterliggående i politisk høyre og venstre. Begge disse er fokusområder for *Status for ytringsfriheten 2020-2021*, noe som tyder på hvor viktige det er å se hvordan denne utviklingen har vært siden tidsrommet empirien jeg bruker er fra (2012-2017).

Det tredje forskningsspørsmålet var: *hvilke positive konsekvenser ser man som følge av sosiale mediers fremvekst?* Det jeg fant tydelige tendenser på som gikk i positiv retning var spesielt muligheten til å etterleve det første kriteriet da man så hvordan det var spesielt at flere yngre var mer aktive gjennom ulike politiske handlinger som hadde sine utspring fra sosiale medier (Eimhjellen og Ljunggren, 2017; Enjolras, 2013). Dette var en gruppe som var mindre representert tidligere, og det samme så man gjaldt kvinner, de var like aktive brukere av Facebook som menn, og denne strukturen som tilhørte sosiale medier var nok en bedre egnet plattform for kvinner å bruke til å diskutere enn kanskje nettaviser og kronikker (Enjolras, 2013). Det var også generelt sett bedre muligheter for alle de gruppene jeg så på vedrørende hvordan det var før og hvordan det er nå. Et annet poeng som var interessant for den positive delen var når det gjaldt dette med selvsensur og hvordan flere gjorde aktive valg om å begrense egen bruk av ytringsfrihet. Det viste seg at for veldig mange var det faktiske vurderinger de ulike aktørene gjorde vedrørende om hva ytringens funksjon i en debatt vil være, samt hvilke konsekvenser dette kunne ha for de det gjaldt om det ble ytret. Dette viste en tendens til at det var i stor grad en tilstedeværelse av *folkeskikk* som gjorde at folk ikke ytret seg, heller enn at de følte seg tvunget til taushet gjennom maktbruk fra majoriteten. Noen som kan ha oppfattet det slik, og det gjaldt i større grad ytre høyre og de som ble ansett

som innvandrerkritiske i en tid hvor flyktningkrisen var veldig aktuell. Det man så for denne gruppen er hvordan sosiale medier hadde en positiv funksjon for dem. Gjennom grupper som SIAN ser man hvordan disse stemmene som følte seg marginaliserte nå har kunnet organisere seg gjennom sosiale medier å ta opp kampen i det offentlige. Selv om de fleste ikke er enige så skal de så ha rett til dette i en velfungerende offentlighet. Her kan man stille spørsmål om dette kan styrke frykten for økt polarisering, men her har vi sett hvordan man gjennom nettverk på sosiale medier får tilgang til mer informasjon enn bare det man selv vil. Gjennom det som de i *Informerte borgere?* kalte for en arbeidsfordeling så hjelper man alle i sitt nettverk med å få en bredere og mer nyansert tilgang til informasjon som i stor grad kan bidra til å øke interessen til sannhetssøken og graden av saklighet man ser i debatter fremover (Moe *et al.*, 2019).

Det fjerde forskningsspørsmålet var: *hva er styrkeforholdet mellom de positive og negative konsekvensene?* Gjennom denne oppgaven har jeg lagt frem hva man kan forstå som de positive og negative konsekvensene sosiale medier kan ha hatt for ytringsfrihet og offentlighet i Norge de siste 20 år. Basert på analysen av tidligere forskning, og ved hjelp av Habermas og hans kriterier for å forstå hva som ligger i en velfungerende offentlighet, så vil jeg påstå at det er en moderat positiv utvikling man ser her. Jeg er helt enig i at det finnes aktuelle og alvorlige mekanismer som i stor grad kan føre til utfordringer, men basert på det jeg har vist til gjennom denne oppgaven er det en grunn til å være en forsiktig optimist da de positive mekanismene ser ut til å bidra bedre muligheter for borgerne i å skape en velfungerende offentlighet enn de negative mekanismene hindrer dem.

Problemstillingen min var: *hvilke konsekvenser har sosiale medier hatt for det offentlige rom og ytringsfriheten i Norge de siste 20 årene* For å besvare den har jeg gjennom analysen pekt på en rekke konsekvenser som enten har vokst frem som følge av sosiale medier eller så har de allerede eksistert, men blitt sterkere eller svakere etter sosiale mediers inntog. Jeg vil si at utgangspunktet i Habermas og hans teoretiske verktøy var en god fremgangsmåte for å kunne besvare det jeg var interessert i å utforske, samt at det stod i god stil å bruke samme teoretiske utgangspunkt som kommisjonen selv hadde brukt i rapporten de la frem for litt over 20 år siden (NOU 1999: 27, 1999). Sosiale medier har hatt konsekvenser for både bruk av ytringsfriheten og hvor bra offentligheten fungerer, og det er for min del mer som tyder på en moderat positiv utvikling enn at ting har blitt verre enn det var før sosiale medier. Det er spesielt hvordan sosiale medier har bidratt til at flere nå kan bruke ytringsfriheten sin om det

tema de ønsker og at de i større grad enn før kan bruke både krenkende og kritiserende argumentasjon, selv rundt mer kontroversielle tema. Sakligheten kan ha sett ut til å ha blitt noe bedre, men med tanke på utviklingen av falske nyheter og mistillit til media bør man være obs på dette fremover og man bør uten tvil forske videre på hvilke måter en bedre kan jobbe mot dette. Det har blant annet vært snakk om å implementere kildekritikk mye tidligere inn i skolen for å bekjempe disse utfordringene.

Dette prosjektet jeg startet på var noe ambisiøst hvor jeg istedenfor å se på ulike deler av samfunnet, heller forsøkte å forklare en større helhetlig utvikling av den norske offentlighet de siste 20 årene. Det har vært store og aktuelle tema jeg har hatt oppe til diskusjon, og siden jeg har måttet forholde meg til litteraturstudie for å kunne besvare min oppgave vil det være svært interessant å se hva de pågående prosjektene fra kommisjonen for ytringsfrihet og ISF – Status for ytringsfriheten 2020-2021 kommer med av funn. Det vil være interessant å se hvilke tendenser disse rapportene ender opp med å komme frem til, og hvorvidt dette bidrar til å underbygge og styrke mine funn, eller om det jeg kom frem til er mindre gjeldende bare noen år etter jeg la det frem. Dette er et område som stadig er i utvikling og det vil være høyst aktuelt å forske videre på denne tematikken og følge de nye muligheter og utfordringer som følger med denne teknologien. Jeg selv begynte å forske på denne tematikken med et litt negativt utgangspunkt, men som vist til gjennom oppgaven mener jeg at det er grunn til å være en *moderat optimist*, og om vi klarer å beholde den gode folkeskikken vi ser ut til å ha i norsk ytringskultur så kan sosiale medier bidra til å være et svært positivt verktøy for bruk av ytringsfrihet.

7. Referanseliste

- Aakvaag, G. C. (2008) *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forl.
- Aalen, I. (2015) *Sosiale medier*. Bergen: Fagbokforl.
- Axel, B. et al. (2015) *The Routledge Companion to Social Media and Politics*. Routledge Media and Cultural Studies Companions: Taylor and Francis.
- Blaikie, N. og Priest, J. (2019) *Designing social research : the logic of anticipation*. designing social research. Cambridge, UK: Polity Press.
- Bondevik, K. M. (2019) Språklig søppel er en trussel mot demokratiet *Aftenposten, Meninger/Kronikk*, 09.10.2019. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/y3y8nE/spraaklig-soeppel-er-en-trussel-mot-demokratiet-kjell-magne-bondevik> (Lest: 02.11.2020).
- Brinkmann, S., Tanggaard, L. og Hansen, W. (2012) *Kvalitative metoder : empiri og teoriutvikling*. Kvalitative metoder en grundbog. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ceron, A. (2017) *Social Media and Political Accountability: Bridging the Gap Between Citizens and Politicians*. Cham: Cham: Springer International Publishing AG.
- Dahlstrøm, H. K., Nesheim, N. S. og Nyjordet, B. M. (2017) Barn og eldre marginaliseres som kilder i mediene: Kildebruk i norske nyhetsmedier 2015, *Norsk medietidsskrift*, 24(4), 1-22. <https://doi.org/10.18261/issn.0508-9535-2017-04-04>
- Eimhjellen, I. og Ljunggren, J. (2017) Kollektiv handling i digitale medier. Nye digitale skiller?, 2017:3. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. 112 s.
- Enjolras, B. (2013) *Liker - liker ikke : sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Enjolras, B. og Eimhjellen, I. (2018) *Fra kollektiv til konnektiv handling?: Cappelen Damm Akademisk/NOASP Nordic Open Access Scholarly Publishing*.
- Guneriussen, W. (1999) *Aktør, handling og struktur : grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene*. 2. utg. utg. Oslo: Tano Aschehoug.
- Haanshuus, B. P. og Jupskås, A. R. (2017) Høyreklikk! En analyse av ytre høyre på sosiale medier i Norge, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 58(2), 145-165. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2017-02-01>
- Habermas, J. (1996) *Between facts and norms : contributions to a discourse theory of law and democracy*. Studies in contemporary German social thought. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

- Habermas, J. (1999) *Kraften i de bedre argumenter*. Oversatt av Eriksen, A. Basis. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Habermas, J. (2002) *Borgerlig offentlighet : dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn*. 3. utg. utg. Fakkell. Oslo: Gyldendal.
- Habermas, J. (2006) Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research, *Communication Theory*, 16(4), 411-426. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2006.00280.x>
- Habermas, J. (2008) *Between naturalism and religion : philosophical essays*. Zwischen Naturalismus und Religion. Cambridge: Polity.
- Haugseth, J. F. (2013) *Sosiale medier i samfunnet*. Oslo: Universitetsforl.
- Joas, H. og Knöbl, W. (2009) *Social theory : twenty introductory lectures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jost, J. T. *et al.* (2018) How Social Media Facilitates Political Protest: Information, Motivation, and Social Networks, *Political psychology*, 39(S1), 85-118. <https://doi.org/10.1111/pops.12478>
- Kalleberg, R. (2015) Ytringsfrihet, demokratiteori og demokratiet som uferdig prosjekt, *Sosiologi i dag*, 45(4), 11-37.
- Kalsnes, B. (2019) *Falske nyheter : løgn, desinformasjon og propaganda i den digitale offentligheten*. 1. utgave. utg. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Karlsen, R. *et al.* (2017) Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates, *Eur J Commun*, 32(3), 257-273. <https://doi.org/10.1177/0267323117695734>
- Lanier, J. (2019) *Ti argumenter for å slette sosiale medier nå*. 10 argumenter for å slette sosiale medier nå. Oslo: Res publica.
- Lundby, K. (2017) Mediebruk og konflikter om religion i Norge, *Norsk medietidsskrift*, 24(4), 1-19. <https://doi.org/10.18261/issn.0508-9535-2017-04-02>
- Midtbøen, A. (2017) Offentlighetens grenser. Hovedfunn fra prosjektet: Status for ytringsfriheten i Norge 2015-2017. 2017:07. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. 53 s.
- Midtbøen, A., Steen-Johnsen, K. og Thorbjørnsrud, K. (2017) *Boundary struggles : contestations of free speech in the Norwegian public sphere*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Moe, H. *et al.* (2019) *Informerte borgere? : offentlig tilknytning, mediebruk og demokrati*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Nadim, M., Fladmoe, A. og Wessel-Aas, J. (2016) Hatefulle ytringer på internett. Omfang, forebygging og juridiske grenser. 2016:17. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. 168 s.
- NOU 1999: 27 (1999) «Ytringsfrihed bør finde Sted» — Forslag til ny Grunnlov § 100.
Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1999-27/id142119/>
- Rienecker, L. et al. (2013) *Den gode oppgaven : håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole*. 2. utg. utg. Den gode oppgave. Bergen: Fagbokforl.
- Skilbrei, M.-L. (2019) *Kvalitative metoder : planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. 1. utgave. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Steen-Johnsen, K., Fladmoe, A. og Midtbøen, A. (2016) Ytringsfrihetens grenser. Sosiale normer og politisk toleranse. *Status for ytringsfriheten i Norge*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. 135 s.
- Sunstein, C. R. (2018) *#Republic : Divided Democracy in the Age of Social Media*. Paperback edition with a new afterword by the author. utg. Princeton ;,Oxford: Princeton University Press.
- Thagaard, T. (2013) *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode*. 4. utg. utg. Bergen: Fagbokforl.
- Tine Ustad, F. (2020) Nyhetsbruk, mistillit og mediekritikk i et medielandskap i rask endring, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 61(1), 83-86. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2020-01-12>
- Weber, M. (2000) *Makt og byråkrati : essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier*. Oversatt av Østerberg, D. 3. utg. utg. Fakkell. Oslo: Gyldendal.
- Wold, T. (2020) Har du delt nyhetene i dag?, *Norsk medietidsskrift*, 27(1), 1-19. <https://doi.org/10.18261/ISSN.0805-9535-2020-01-04>

